

Къурбан садагъаларыгъызны Аллагъ къабул этсин!

Ассаламу алейкум, уьюгюзге яхшылыкъ!

ЁЛДАШ

Читайте новости на сайте
yoldash.ru

ДАГЪЫСТАННЫ ЖАМИЯТ-ПОЛИТИКА КЪУМУКЪ ГАЗЕТИ

5 июн (къыржан) 2025 йыл №21 (15476)

Бусурманланы инг сыйлы байрамы

Къурбан байрам – гъар бусурмангъа да инг сыйлы байрам ва беш борчну бириси болуп токътай. Шо сыйлы гюн Ораза байрам битип, арадан 70 гюн гетген сонг бола. Чоласы барлар шо гюн гъаж къылмакъ учун Маккагъа баралар.

Россияны бусурманларыны управлениеси билдиреген кюйде, бу йыл гъаж къылма сюегенлеге гёрсетилген ерлер 2750-ге кемиген болгъан. Россияны муфтийини орнунбасары Рушан Аббясов сёйлешивлерден сонг шо санав къошулгъан ва гъаж къылажакъ россиялыланы санаву 25 минг адам болажакъны айтгъан.

Россияны муфтияты бу йыл «Гъаж Керим» деген инсаплы фонддан таба йибериленлеге тергев эте. Сулейман Керимов сиптечи болгъан шо фонддан таба 5 минг адам гъажгъа йиберилене. Дагъыстандан гъажгъа бармакъ учун Сулейман Керимов 1 минг путёвка берген ва бу йыл бизин республикадан 10500 адам гъаж къылажакъ. Аслу гъалда гъажгъа бармагъа имканлыкълар хас асгер гъаракатда ортакъчылыкъ этегенлеге, шоланы агъюлерине ва уланларына, давда жанын къурбан этгенлени ювукъ адамларына яратылгъан. Аллагъ къабул этсин!

Маълумат къураллар билдиреген кюйде, бу йыл 2 миллион бусурман гъаж къылажакъ.

Къурбан байрамны биринчи гюнюнде байрам намаз къылмакъ сюннетдир. Шону да жами-

ят булан бирге межитде къылса, зувабы кёп керенге арта. Эгер де межитге бармагъа бажарылмай буса, уьюнде уьягълюсю булан къылмагъа да яратыла. Къурбан байрамны лап да аслу маънасы къурбангъа союлагъан гъайванны яда малны этин яшаву осаллагъа, етимлер бар агълюге садагъа этилмекдир. Гъакъылбалыкъ болгъан гъар бусурмангъа, имканлыгъы бар буса, къурбан соймакъ сюннетдир. Эгер де имканлыгъы бар буса, агълюдеги гъар адамны атындан соймагъа да ярай. Къурбангъа тюе, сыйыр, оьгюз, тана, хонажин, эчки, къой йимик гъайванланы, къайсын да соймагъа яратыла. Къурбангъа союлагъан тюе беш йыллыкъдан аз болмагъа ярамай. Гъайван ва эчки экияшар, къойну йыл битгени де ярай, тек къайсы гъайван да тетиксиз болмагъа герек.

Къурбанны гюн чыкъгъан сонг соймагъа герек. Гюн чыкъгъанчагъа гъайван союлса, шо къурбан садагъа саналмай. Къурбангъа союлагъан этни уьч пай этгенде бир пайын оьзю ашаса, эки пайын садагъа этсе яхшы деп гъисаплана. Байрам гюн оьлюлени уьстюне барып дуа этмек буюрула. Къурбан байрам – ярыкъ, адамгъа языкъсыныгъа ва оьзгелени гъайын этивге талпындырагъан байрам гъисаплана.

Гъюрметли охувчулар, етишип гелеген сыйлы Къурбан байрамыбыз булан сизин барыгъызны да гъакъ юрекден къутлайбыз. Къурбан садагъаларыгъызны Аллагъ къабул этсин! Гъаригизге де насип, паракатлыкъ ва арты бир де уьзюлмейген кюйдеги кёп-кёп яхшылыкълар, сююнч ёрайбыз. Гъар агълюде татывлукъ, берекет артсын, халкъланы арасындагъы бирлик ва татывлукъ кемимесин! Бугюнлерде сыйлы ислам топурагъында, ислам динни бек аявлу ерлеринде оьзлени борчун кютюп къайтажакъланы гъаж намазларын Аллагъ къабул этсин!

Гебек КЪОНАКЪБИЕВ,
«Ёлдаш» газетни баш редактору.

БУ НОМЕРДЕ:

Сергей Меликовну
Чакъырывуну
аслу ерлери

3 БЕТ

Ратмир РАСУЛОВ:

«Тас этивлер –
айсениликге ёл
берилегени саялы»

4 БЕТ

Аналыкъ капиталны
дагъыстанлылар
нечик харжлай

7 БЕТ

Игитлерибиз
бизин булан

9 БЕТ

Мария Захарова - Дагъыстанда

Оьтген жумада Россияны тыш ишлерине къарайгъан министрлигини маълумат ва печат департаментини директору Мария Захарова (суратда – ортада) Дагъыстангъа гелди. Ол Дагъыстанны Башчысыны ва Гъукуматыны администрациясыны ёлбашчысыны орунбасары Рашия Алиеваны, Россияны тыш ишлени министрлигини Дагъыстандагъы вакили Марат Османовну, Дагъыстанны маданият министри Зарема Бутаеваны ва Пачалыкъ Думаны депутаты Абдулгъаким Гъажиевни кёмекчиси Расул Гъайбуллаевни узатыву булан туристлер кёп къатнайгъан ерлерде болду.

Сапарын Мария Захарова Дербентден башлады ва бырынгъы шагъарыбыз аслу гъалда Къазбек район-

да болду. 1980-нчи йылланы башында Миятлы ГЭС къурулагъанда аян болгъан анакълар арадан 40 йыллар гетип, турист маршрутгъа кёшулгъан ва кёп адамны тергевюн тарта. Мунда инженерлер адамлар юройген «турист сокъмакъланы» генгешдирген, анакъланы биринден бирине чыгып болагъан кюйде кёпюрлер этген.

Къонакълар «Главрыба» деген паркда болгъан, шондагъы милли ашланы татывуна къарагъан, зоопаркында болгъан ва катерлер булан гезеген.

М.Захарова Дагъыстанда туристлени рази этмек учун герюлеген чаралагъа рази кългъан.

Сапарыны ахырында ол дагъыстанлы ва дагъы да 10 тюрюлю пачалыкъны маълумат къуруалларыны вакиллери булан ёлукъгъан. Дагъыстанда туризмни оьсювюне бакъгъан якъдагъы ишлени яхшы юрюлегенин эсгерген ва журналистлени соравалярына жаваплар берген.

Бизин мухбирибиз.

Яшлагъа савгъатлар гелтирди

Июн айны 1-нде Дагъыстанны загъматгъа ва социальный якъдан оьсювге къарайгъан министри Магъамматзагъит Кихасуров Буйнакскиде болду ва гиччи яшланы республика уьвюне гирип, мунда турагъан гиччипавлагъа савгъатлар берди.

Яшланы якълавуна Халкъара гюнюн Буйнакскиде къужурлу ва яшлагъа пайдалы кёп тюрюлю чаралар булан белгиледилер. Шагъарны уллу майданында яшлар боявлар булан сурат этивге,

лагъа савгъатлар алып, етим ва зайып яшланы заманлыкъгъа сакълайгъан республика уьвюне гелди. Буйнакскиде шо ожакъ тезден берли бар. Бу ерге «детдом» деп айтылып къала, тек онда турагъан яш-

лашды. Сонг яшланы уьвюне эркин абзарында да гиччирексув концерт оьтгерилди.

Оьксюз яшлагъа эринмейталмай къуллукъ этеген шо ожакъны вакиллери министри янындан разилик сёзлер айтылды. Оьз гезигинде яшланы уьвюне ёлбашчысы да огъар заман табып гелгени ва яшлагъа савгъатлар гелтиргени учун баракалла билдирди.

бийивлеге, спорт ярышлагъа къурушалды. «Таза юрек» деген сахаватлы фонд олагъа татлиликлер уьлешди. Яшланы яратывчу пагъмуларын артдырагъан ерли школаны охувчулары гъар тюрюлю макъамлар сокъду, йырлар йырлады. Шатлыкълар ахшам болгъанча узатылды.

Шо гюн ДР-ни загъматгъа ва социальный якъдан оьсювге къарайгъан министри М. Кихасуров бир нече жаваплы ёлбашчылар булан бирге яш-

ланы адамлары ёкъ тюгюл. Чарасыз гъалгъа тюшгенлер яда башгъа уьзюрю себепден яшына къарап болмайгъанлар оланы сакъламагъа мунда гелтирип заманлыкъгъа бере.

Къонакъланы шо ожакъны ёлбашчысы Т.Магъамматов къаршылады. Бир башлап министр оьзюн узатагъанлар булан бирге яшлар юхлайгъан ва ойнайгъан уьйлеге къарап чыкъды, онда ишлейген тарбиялавчулар булан гъал-

Шо гюн мундагъы яшлагъа савгъатлар алып, Къызыл Хачны Дагъыстандагъы регион бёлгюню ва асгерчилени ишлерине къарайгъан Буйнакскидеги 522-нчи ахтарыв бёлгюню вакиллери де гелген. Олай да, бу ожакъгъа Дагъыстанда яшланы ихтиярларын якълавгъа къарайгъан вакили М.Ежова эки гюн алда иш сапар булан гелген болгъан.

Гъайбулла ГЪАЙБУЛЛАЕВ.

ЕРЛЕРДЕН ХАБАРЛАР

Бабаюрт район

Дагъыстанны ушу-саньдадан гетген айны ахырынчы гюнлеринде оьтгерилген чемпионатында адильянгыюртлу яш кочаплар гъар тюрюлю авурлукъларда ябуша туруп, гёрмекли натижалагъа етишген. Командаланы арасындагъы умуми ярышларда олар биринчи ерни къазангъан.

Озокъда, юрт спорт школада тарбиялангъан ва гюнтувуш ябушувланы сырларына тюшюнеген яшланы уьстюнлюклеринде тренери Агъмат Мусаевни уллу къошуму бар. Ону сынаву, тренировкаланы юрютеген къайдалары янгы чемпионланы оьсдюрге, арагъа чыгъарма ёллар ача.

Гъали ярышлар тамамлангъан сонг, адильянгыюртлу ушу-саньдаистлер оьзлени алдына дагъы да уллу муратланы сала ва гележекде халкъара турнирлерде алтын медаллар къазанып, ата юртуну атын дангъа чыгъармагъа умут эте.

Хасавюрт район

Ботакюртдагъы ва Костекдеги маданият уьйлени къуллукъчулары хоншуланы халкъара гюнюне байлавлу шатлы байрам чаралар оьтгерген. Эки де юртну жамаатларыны арасындагъы илиякълы, исси ва дос аралыкъланы шартларында юрюлген ёлугъувда йырлар чалынды, таъсирли сыр чечивлер ва лакъырлашывлар болду, къужурлу яшав агъвалатлар эсге алынды.

Хоншуланы гюню бизин уьлкеде Россияны пенсионерлерини союзуну сиптечилиги булан 2006-нчы йылдан тутуп белгилене. Аслу мурады – аралыкъланы беклешдирмек, умуми масъалаланы арагъа салып ойлашмакъ, четим, кыйын мюгълетлерде бир-бирине кёмеклешмек, табылмакъ. Къумукълар да бырынгъылардан берли хоншу аралыкълагъа айрыча агъамият бере гелген ва оьзлени айтыварында «Арек къардашдан ювукъ хоншу яхшы», «Абзар алгъанча, хоншу ал» деп негъакъ эсгермеген.

Районда халкъара гюнню Къазмаавулда ва Сулевгентде де къаршылагъанлар.

Буйнакск район

Бугюнлерде уьлкени тахшагъары Москвада, ВДНХ-ны лап уллу майданчаларында оьтгерилген Яшлыкъны фестивалында Атланавулдагъы Йырчы Къазакъны атындагъы гимназияны охувчу кызы, «Биринчилени гъараакты» деген ерли жамият къурумну председатели Амина Мусалаева да ортакъчылыкъ этген.

Фестивальгъа уьлкени бары да регионларындан ва 26 тыш пачалыкъдан гелген яшланы алдында къутлав сёзю булан Россияны Президенти В.Путин чыгып сёйлеген. Яш къонакълар учун, оланы даимге эсинде кълардай оьтесиз къужурлу программа гъазирленген. Белгили алимлер, спортсменлер, артистлер ва йыравлар булангъы ёлугъулардан къайры, гъар тюрюлю конкурслар, оюнлар, мастер-класлар юрюлген.

Амина Мусалаеваны районну, республиканы билим тармагында чалышагъанлар яхшы танийлар. Ол охувчу яшланы арасында оьтгерилген хыйлы олимпиадаларда, конкурсларда алдынлы ерлени алгъан. Артдагъы гезик Уллу Уьстюнлюкню 80 йыллыгына багъышлангъан конкурсда ол онгаргъан «Давну гъакъында гъали де бары да зат айтылмагъан...» деген видеоролиги учун, Дагъыстанны билим берив министрлигини диплому булан савгъатлангъан.

Алав АЛИЕВ.

Сергей Меликовну Чакъырывуну аслу ерлери

Дагъыстанны Башчысы Сергей Меликов Халкъ Жыйынъга этген Чакъырыву янгыз депутатлагъа туююл, аслу гъалда савлай республиканы халкъына, Гъукуматына, муниципалитетлени башчыларына эди. Озокъда, шо биринчилей, гетерилежек масъалаланы чечежек адамлагъа тие. С.Меликов шоланы бирлери гетген йылгъы Чакъырывунда да гетерилгенни, шолар да, бугюн айтылгъанлары да гележекге гез алгъа тутулгъан масъалаланы аслулары экенни де билдирди.

– Биринчилей, гетерилген масъалалар адамланы яшавун яхшылашдырмакъ учун тезликде чечилме герек, – дей С.Меликов. – Шогъар заман да герек ва тындырыкълы ишледе тарыкъ. Ишлер тюзевлю юрюлсун учун айланада паракхатлыкъ, татывлу миллет аралыкълар ва бирлик болма герек.

Хас асгер гъаракат

Чакъырывда айтылгъандай, бугюнлерде юрюлюп турагъан халкъ асгер гъаракат яшавну кеп янларына тийди. Артдагы 3 йыл айланадагы пачалыкълар биригип билдирген къаршы санкциялар элибизни тобукгъа салма къарады, тек бажарылмады. Шо кыйынлыкълар адамланы сыкълашдырды, бирикдирди, экономикабызны алгъа юрютдю. Натижада, миллетчилер бойлагъан ерлер азат этиле бара ва ерли халкъгъа яшав болдурула. Давлар къурбансыз болмай, шоланы ва дав агъвалатларда ортакъчылыкъ этегенлени агъюлерине этилеген кемеке инг сыйлы борч

болуп токътай. Дагъыстанны «Все вместе» деген фондундан таба адамлары оылген агълюлеге 265 миллион манатгъа кемеке этилген.

– Дагъыстангъа кемеке этмеге деп тапшурулгъан Михайловский районда гетген йыл 10 яшавлукъ идара пайдаландырывгъа берилген, шолар - школалар, яшлар бавлары ва больницалар, – дей Сергей Алимович. – Шолай да 7 кеп къабатлы уйлер ярашдырылгъан, МФЦ ачылгъан, демек, бизин кемегибиз дагы да узатылажакъ.

Экономика ва туризм

Савлай Россияда йимик Дагъыстанны экономикасы да 6 процентге оьсдю ва алдынгы 15 регионну сыдыраларына гирди. Бюджетте налоглардан 18,8 миллиард манат гелтирилген. 2030-нчу йыл болгъанча этилме герек масъалаланы яшавгъа чыгъара туруп, экономиканы дагы да 1,5 керен артдырма тарыкъ экени де айтылды.

– Гысапгъа алынып ишлейген далапчылагъа кемеке этилежек ва

тергев артажакъ, – дей С.Меликов. – Гъали де геленткини туюбунден чыкъмагъан кеп иш къурум бар. Таза ишлейгенлеге енгил налоглар гёрсетилежек. Уллу заправкаларда 1 адам яда ресторанларда 3-4 адам ишледе болмайчы. Биз далапчылыкъгъа къаршы туюбюз, таза ишлейгенлени яныбыз. Денгиз ягъада ва башгъа ерлерде карьерлер ачагъанланы иши республиканы экономикасы учун пайдалы болма герек.

Юрт хозяйство малланы болдурув йылдан йылгъа арта, 2024-нчу йыл 6 % оьсген, интенсив кыйдада салынагъан бавлар йылдан йыл кеп бола, тек болдурулгъан малланы сакълав ерлер аз. Элибиздеги юзюм бавланы 26 проценти Дагъыстанда, йыл сайын гелимлер арта, тек ишлетме ерлер екъ экенге, шолар республикадан тышгъа гете.

Яшавлукъ, транспорт ва ёллар

Дагъыстандагы савлукъ сакълавгъа ва билим беривге де тергев артгъан, тек школаларда 500 муаллим етишмей. Артдагы 4 йылны ичинде 22 минг ери булангъы 54 школа, 10 минг ери булангъы 69 яшлар бавлар ачылгъан. 352 школа ва 64 яшлар баву мукъаятлы ярашдырылгъан. Бу йылны ахырына дагы да 17 школа ва 2 яшлар баву ачылажакъ. Бу йыл школаланы ярашдырмакъ учун 800 миллион манат гёрсетилген.

Токътавсуз юрюлеген къурулушланы гъакъында айта туруп, С.Меликов Дагъыстанда законсуз къурулгъан уйлени санаву 1700-ге ювукъ экенни эсгерди.

Артдагы йылларда 62 чакъырым ёллар 4 машин юрюйген кюйде этилген, дагы да 100 чакъырымгъа этилежек. Бу ишлерде Сергей Меликов Дагъыстанны транспорт ва ёл хозяйство министри Жамболат Салавовну къастлыгъын эсгерди. Ол Магъачкъаланы ёлбашчысына тах-

шагъардагы маршрутчаланы ва башгъа транспортну бир ёрукъгъа салмакъны тапшуруду.

Сергей Меликов жаваплы кюулукъдагылагъа Каспий денгизни бою булан къурулгъан къурулушланы законлукъ янын тергемекни де тапшуруду. Айыплылар такъсырланма герекни де эсгерди.

2024-нчу йылда туристлеге 22 миллиард манатгъа кюулукъ этилген, шо буса алдагы йылдан 5 миллиардгъа артыкъ. Шолай да янгы, туристлени тергевюн тартар ерлени онгармакъ учун инвесторлар булан сёлешивлер этилген. 2027-нчи йылны ахырына «Кавказ.РФ» деген жамият къурум туризмни оьсювуне 14,6 миллиард манат салма токъташгъан.

Янгы проектлер ва программалар

Дагъыстанны экономикасын гетермек учун къабул этилген ёллар бар, шолар – авиация къурув ишлер, электроника, енгил ва шиша промышленность, пилотсуз учагъан алатлар къурув, милли халкъ саният. Дагъыстанны Башчысы айтагъан кюйде, шоланы уллу пачалыкъ компаниялар булан бирикдирип ишлемекни гъайын этме тарыкъ. «Озон» деген компания республикагъа 9 миллиард манатгъа инвестициялар этежек, гелеген йыл йылда 48 миллион кызыл керпич этеген завод къурулажакъ. Шолай ишлер ичеген сув масъаланы чечме, энергетикадагы кемчиликлени тайдырма, насланы ишлетеген заводланы тамамлама, уллу шагъарларыбызны айланып этеген ёлланы битдирмеге кемеке этежек.

Озокъда бир газетде бары да затны айтма бажарылмай. Толу кюйде Дагъыстанны Башчысыны Чакъырывун тюпдеги сайтдан охума боласыз.

<https://nsrd.ru/deyatelnost/news/news/4835/>

Гёбек КЪОНАКЪБИЕВ.

Кавказ республикаланы яшаву аян этилежек

Темиркъазыкъ Кавказда ерлешген республикаларда «Кавказ подо мною» деген федерал проект яшавгъа чыгъарыла. Гетген жумада эсгерилген проектни гъаракаты Дагъыстан Республикада да оьзюню ишин башлады. Шогъар байлавлу болуп алдагы гюнлерде «Дагестан» деген маълумат агентлигинде проектни ёлбашчысы Мария Дудко ва блогер Ромина Багери журналистлер булан ёлугъув оьтгерди. Ёлугъувда Дагъыстан Республиканы маълумат ва печат агентлигини ёлбашчысыны биринчи заместители Рустам Жалакёв, ДР-ни туризмни ишлерине къарайгъан министрини заместители Анна Безрукова да ортакъчылыкъ этди.

«Кавказ подо мною» деген проект Темиркъазыкъ Кавказны республикаларын халкъара оьлчевде аян этмек, Интернет торундан ва телеберилишлерден таба маданият ва туристлик имканлыкъларын гёрсетмек, гъакъыкътгъа кыйышмайгъан яла ябывланы екъ этмек деген муратда юрюле.

Проектни Дагъыстан Республикагъа байлавлу бёлюгюн иранлы блогер Ромина Багери ва дагъыстанлы студент улан Амир юрютежек. Ромина Багерини ютуб ва башгъа Интернет сагъифаларында 4 миллион аудитория-

сы бар. Амир буса Дагъыстанны тарихин, адатларын, маданиятын яхшы биле.

Мария Дудкону айтывуна гёре, Дагъыстанда чыгъарылагъан видеоларда бизин республиканы герти яшаву, адатлары, гёзел табияты ва эл арада айтылгъан къонакъны сюегенлиги гёрсетилежек.

Анна Безрукова буса, Ромина Багерини негъакъ сайламагъанлыгъын эсгерди. Ону сёлери не гёре Иранны ва Дагъыстан Республиканы маданияты да, халкълары да ошашлы. Бизин республика учун Иранны, уллу

туризм тармакъда агъамияты бар.

Оьзю Ромина Багери буса, Дагъыстангъа бир-нече гезик гелген. Бизин табиятын, халкъны бек ушатгъан. Съёмкаларда кеп сююп ортакъчылыкъ этмеге ва Дагъыстанны бар кюйде инг де яхшы янларын гёрсетмеге сёз берди.

Эсгерилген проектде гёрсетилежек видеолар белгили Солакъ къолда, Дербентде ва Магъачкъаладагы Уллубий Буйнакскийни атындагы орамда чыгъарылажакъ.

«Кавказ подо мною» деген медиапроект маданият сиптелени

Президент фондуну якълаву булан оьтгериле.

Конференцияны ахырында Рустам Жалакёв медиапроектни ортакъчыларына баракала билдирди ва ону яшавгъа чыгъарында уьстюнлюклер ёрады. Шолай да, ол Дагъыстанны бары да гёзеллигин гёрсетме бажаражакъна умут этегенин эсгерди.

Медиапроект умуми алгъанда Темиркъазыкъ Кавказны 7 республикасыны яшавун аян этежек.

Патимат БЕКЕЕВА.

• 5-нчи июн – Россияда экологну гюню

Ратмир РАСУЛОВ:

«Тас этивлер – айсениликге ёл берилегени саялы»

Балыкъя – сув, кыушъя – гъава бошлугъу, кыыр гъайванлагъа, жан-жанываргъа – авлакълар, агъачлыкълар, тавлар нечик герекли буса, адамлагъа да ана эли шолай аявлу. Айтагъаным, табиятны аманлыгъын кыоруп сакълав бизин къайсыбызгъа да оъз Ватанын якълав болагъаны гъакъда унутма тюшмей.

Адамланы яшав-туруш отавларында йимик, табият байлыкъларыбызны пайдаландырывда да жамият низамны болдурув, пачалыкъ законлагъа гъюрмет булан янашыв гъажатлы.

Гъали-гъалилерде ДР-ни табият байлыкъларыны ва экология министерлигини башчысы Ратмир Расулов республикабызны маълумат кыуралларына берген баянында шо гъакъда хабарлады. 2025-нчи йылгъа белгиленген борчланы гъакъында эсгере туруп, соравлагъа да жаваплар къайтарды.

– Айлана якъдагъы экология гъалны ёрукълашдырывда яшав-лукъ-коммунал тармакъда ва шолай да производства къатты кълды-кълдуланы ташламай жыйып, айырып ишлетивге тергев арта. Шоланы асувлу кюйде къллаву масъаласы алда йимик бу йыл да бизин алдыбызда аслу борч болуп салына, – деп башлады оъзюню баянын Ратмир Нуралиевич.

– Бизин аманлыгъыбыз табиятта йимик, жамиятны ичинде де гертиден де, тазалыкълар болдурувдан башлана. Тазалыкъларны кыорув буса бир гюнлюк иш туюлю.

– Ратмир Нуралиевич, аманлыкъ учун белгиленген агъамиятлы проектлер нечик яшавгъа чыгъарыла? Тазалыкъларны болдурувгъа байлавлу гъалиги заманда не йимик чаралар оътгериле?

– Бизин регионда айлана якъда тазалыкъларны болдурувгъа байлавлу болуп ДР-ни Башчысы Сергей Меликовну сиптечилиги булан айрыча борчлар белгиленген. Дагъыстанны башгъа-башгъа бойларында къатты кълды-кълдуланы айырып ишлетеген 6 заводну кыурма ва пайдаландырывгъа бермеге гъез алгъа тутулгъан. Белгиленген борчланы болжалларын бузмай яшавгъа чыгъарма къаст этиле. 2024-нчы йылда шолай завод Хумторкъали районда кыурулуп пайдаландырывгъа берилди. Гъали эсгерилген заводда йылда 300 минг тон кълды-кълдуланы ишлетмеге имканлыкълар яратылгъан.

2025-нчи йылны ахырына ерли Дербент, Кыарабудагъгент ва Хасавюрт районларда да кыурулушларын битдирип дагъы да 3 заводну пайдаландырывгъа бермеге умут этиле.

– Ратмир Нуралиевич, Дагъыстанны табият байлыкълары кёп. Сувланы тазалыгъы булан дагъыстанлы къллауучуларны савлугъу да тыгъыс кюйде

байлавлу туюлюмю?

– «Экология аманлыкъ учун» ва «Лап да тарыкълары сув гъавузланы кыоруп сакълав» деген федерал программаларда гъерсетилинген борчлар бизин регионда да яшавгъа чыгъарыла. Дербент ва Кыагент районланы дазу бойларында ерлешген сув кыит болгъан. Аччы (Папас) къллени тазалавгъа ва сув майданларын гъенгешдиригъе байлавлу тийишли чаралар гъерюлгени гъакъда айрыча эсгерме туюше. Неге десегиз, эсгерилген бойгъа оътген йыл айрыча кыорулагъан табият эсделикни аты да (статус) берилди.

Аграхан кълтукъда, тахшагъарыбызда ерлешген Акъ Кёлде ва оъзге сув гъавузларда да тазалыкъларны болдурувгъа байлавлу чаралар оътгерилди. Бара-бара, къллени сув майданларын да ерине геле, къллайлаша. «Мени Дагъыстаным – мени сувларым», «Таза сув» деген регион ва федерал программаланы оълчевюнде шагъарлагъа ва юртлагъа янгы сув быргъылар тартыла. Шо да кыитлыкъдан тувулунагъан кыыставуллу гъалланы ёрукълашдырма кёмек эте.

– Табият байлыкъларыбызны арасында ерли маъданларыбызны пайдаландырывну ёругъу бузулагъаны гъакъда бизин редакциягъа да тюзлюк бойдагъы районлардан арзалар геле. Ийберилген кемчиликлени алдын алмакъ учун не этмеге хыял бар?

– Ертюп маъданланы гъакъында сёз юрюле болгъандан сонг шоланы кыысматына байлавлу биз эки масъаланы уъстюнде иш гъермеге герекбиз. Биринчиси – ерли маъданланы пайдаландырыв булан машгъул болагъанланы толу кюйде ачыкълар чыгъарып шагъатнамаларыны болжалларын аянлашдырма борчлубуз. Шону натижасында, ихтиярсыз иш гъереген тайпаланы алдын алмагъа хыял этиле. Экинчиси десегиз, озокъда, айлана якъдагъы къллауучуларны талапларын кыыйыкъсызмай ерли маъданлардан гъазирленеген кыурулуш маллар булан таъмин этмеге герек. Регионну къллауучуларына тышдан ташылып гелтирилген малланы уъстюне ёл гъакъ да кыошулуп багъа олтура. Шо масъаланы уъстюнде ишлейген регион ва федерал кыурумланы вакиллеринден кыурулгъан тармакъара комиссияны ортакъчылары гъазирлеп бизге тапшурагъан билдириллери гъере табият байлыкъларыбызны кыоруп сакълав прокуратурасы булан байлавлу гъакъда тийишли чаралар гъерюле. Сонг буса, законгъа гъюрметсиз янашагъан тайпалар жавапгъа тартыла.

– Шагъарланы ва юртланы айланасындагъы агъачлыкъларда адамлар учун ял алагъан бойлар белгиленген. Оъсеген оъсюмлюклени, кыыржанланы яшав-турушуна кыоркунчлыкъ тувулунмаймы?

– Буйнакск шагъарны айланасындагъы агъачарада ял алагъан ер айрыча кыорулагъан табият байлыгъы гъисапда белгилениди. Озокъда, оъсюмлюклени, жан-жаныварланы кыоруп сакълавгъа айрыча тергев бакъдырылажакъ. Зарал этегенлер де гъавчулукъ хозйстволаны, бизин ерли кыурумларыбызны янындан жавапгъа тартылажакъ. Буйнакск бойдагъы айрыча кыорулагъан ерлени умуми майданы да уллу, 1029 гектарлагъа этише. Республикабызны оъзге бойларында да табият эсделиклер гъисапда белгиленген байлыкъларыбыз заралгъа тарымасын, от туюкълары ёл берилмесин учун гъай этиле. «Экологияны аманлыгъы» учун деген федерал программаны талаплары тергевсюз кълмай.

– Ратмир Нуралиевич, табият байлыкъларыбызны кыоруп сакълав сыйлы ва жаваплы борч. Тас этивлени алдын алывгъа байлавлу ерли муниципал кыурулушлары булан байлавлу гъакъда иш нечик юрюле?

– Бизин республикабыздагъы маданият варислигине гиреген 2 мингден де кёп табият, тарихи, дин варисликлерибиз бар. Башгъа-башгъа муниципал кыуру-

лувларында гъисапгъа алынгъан варисликлер барысы да бирни йимик пачалыкъ агъамияты булангъы айрыча кыурулагъан ерлер. Шолардан таба бизин республикабызда токъташдырылгъан турист маршрутлар да оъте. Оланы агъамиятлылыгъын гъисапгъа алып, озокъда, ДР-ни туризм ва халкъ саниятларыны министерлиги булан хас эсделик кагъызлар гъазирленип муниципал кыурулушларына йиберила. Агъач, топуракъ, сув байлыкъларыбызны кыысматын кыыйыкъсызтагъанлагъа къаршы оътген йыл 200-ге ювукъ протоколлар кыурулгъан. Айыплылар административ ва суд кыурумланы янындан жавапгъа тартылгъан.

– Жазалавдан эсе англатыв ишлени гъенгешдиригъе табият байлыкъларыбызны кыорувда асувлу болмасмы? Айтагъаныкъ, зарал болгъан сонг табият байлыкъларыны тас этивлерден кыоруп толумлашдырма янгыртма кыыйын туюлюмю?

– Бизин республикабызда яшайгъан уллу ва гиччи ватандашларыны экологиягъа байлавлу тарбиясын, билимлерин камиллешдиригъе асувлу экени инкар этилмей. Россияны оъзге регионларында йимик, Дагъыстанда да экология дарсланы оътгерив мердешлене геле. Республикабызны шагъарларыны ва юртларыны айланасындагъы табият байлыкъларыбызны кыысматы кыыйыкъсызлымын учун ял алып бавланы-парклары пайдаландырма мадарлылагъа Буйнакск райондагъы янгы сынавну уйренмеге оъзге муниципал кыурулушларына да таклиф этилген. Табият байлыкъларыбыз айрыча кыорулагъан бойларда ерли халкъгъа ва туристлеге ял алмагъа, шолай да савлугъун, билимлерин камиллешдирмеге имканлыкълар яратыла. Онгайлы кыуллукъланы, туюкълени, сув жыйылагъан гъавузланы болдурувгъа да арт бермеге туюшмей. Яшавлукъ уйлени, айрыча ерликдеги дачаланы ва оъзге тюрлю объектлени кыурувгъа ерли гъакимлик кыурулушлары янындан ёл беривлер пачалыкълары ва халкъны пайдаларын якълап этилмейгени англашыла.

Лап да аслусу, регионну муниципал кыурулушларында башалман кюйде амалгъа гелеген чёп тебелени низамгъа салма тарыкъ. Кълды кълдулар булан зараллангъан, от туюкълардан сонг табият байлыкъларыбызны янгыдан яшавгъа къайтармакъ учун хыйлы заман, гюч ва харж тарыкъ болажакъ. Шону англамайгъанланы жавапгъа тартмаса да тас этивлени алдын алмагъа бажарылмайгъаны аян. Бары да тас этивлер айлана ягъыбызда жавапсызлыкъдан ва айсениликге ёл берилегени саялы тувулуна.

Гъазирлеген
Къ. КЪАРАЕВ.

БИЗИН МАЪЛУМАТ:

2024-нчы йылда республикабызны табият байлыкъларыны ва экология министерлигини сиптечилиги булан сув байлыкъларыбызны кыорувну низамын бузгъанлагъа къаршы 135 къарар кълбул этилген ва айыплылар жавапгъа тартылгъан.

Табият байлыкъларыбызны заралландыргъаны саялы кыоду салывланы гъагъын теълемейгенлеге къаршы 30 протокол язылгъан.

Оътген йыл айлана якъны аманлыгъына байлавлу болуп, кыурумланы ва айрыча адамланы янындан гелген 30 минг арза гъисапгъа алынгъан ва къаралгъан.

Къоччакъ къутгъарывчу

Парахатлыкъда юрюлюп турагъан яшавда да, эсде-пусда ёкъ ерде болуп къалгъан табият хатарбалагъны вакътисинде де, да-ну заманларында да ватандашлары аманлыкъыны ва савлугъуну гъайын этип чалышагъан къуллукъчулары борчлары юз-минг керенлер арта. Оланы шо ерге тезликде, гечикмей етишип болмакълыгъы, къоччакълыгъы, касбу усталыгъы ва бажарывлугъу асрулар боюнда адамлары яшама ругъландыра гелген. Халкъгъа къыйынлы гюнлер гелгенде олар бар-ёкъ гюнлерин жыйып, гиши инанмас игитлик гёрсетип балагъгъа тарыгъанлары къутгъармакъ учун жанын да аямайлар.

Уллу Ватан да-ну йылларында фронтдагъы медицина къуллукъчулар, санитарлар герти игитликлер гёрсетип чалышгъанын биз уллулары хабарларындан эшитип де, китаплардан охуп да билебиз. Яралылары ажалны къолундан чыгъарып алып, олар учун къанын да берип, жанын аямай, къоччакълыкъ гёрсетип къуллукъ кютеген къутгъарывчулар бугюнлерде де аз туюл. Олар Ватанны алдындагъы борчларын намусу булан кюте туруп, яра тийип яшавдан умут уьзгенлени юреклерине инамлыкъны оьзекли бюртюклерин сала, гъасиретлигин артдыра.

Буйнакск районну Янгы Къумукъ юртунда яшайгъан Магъамат ва Зарема Абдурашитовлары агълюсюнде эки къыздан сонг 1999-нчу йыл 6-нчы февральда тувуп оьсген, тарбия булан билим алгъан ва бугюнлерде асгер бёлуклерде къуллукъ этип турагъан Бадрутдин Абдурашитов шолай намусу ва къоччакъ уланлары бири. Ата юртунда 9 класны охуп битдирген сонг ол Буйнакск шагъардагъы юрт хозяйство коллежге туюше. Мунда охувуну бир йылы битип турагъанда ону асгерде къуллукъ этме чакъыралар. 2019-нчу йыл ол йыракъдагъы Бурятстан Республикада ерлешген моторелковий бёлуклерде къуллукъ этмеге башлай ва асгер къуллукъну ушатып контракт байлай.

Украина бойда башлангъан хас асгер гъаракатны биринчи гюнлеринден тутуп Бадрутдин Абдурашитов Донецк Халкъ Рес-

публикасында миллетчилеге къаршы юрюлеген ябушувларда ортакъчылыкъ эте, оьзюн тартынывсуз, къоччакъ асгерчи гысапда танытма бажара. Оьтген йыллары ичинде огъар ёлдашлары булан бирге Луганск Халкъ Республикада, Запорож, Херсон областларда хас машин булан да, машинсиз де яра тийгенлени къутгъарывчусуну авур борчларын кютмеге туюшген.

Ол хабарлайгъан кюйде, хас асгер гъаракат юрюлюп турагъан бойну ал сыдыраларында яра тийген асгерчини къутгъармакъ муратда, алдынлы техника алатлары яда буса кёп уллу гюнлени къуршамаса бажарылмай. «Шолай этмеге аз да имканлыкъ болмайгъан гезиклерде бизге бар-ёкъ бажарывлугъубузну къоллап, сакълыкъ ва гылла булан иш

юрютме туюше. Айры гезиклерде яралыны токътагъан ерин алданокъ билип, суюкеле-тура бешалты чакъырымгъа барып, ону усталыкъ булан носилкада ятдырып, шо меселде гётерип чыгъарагъан заманларыбыз болгъан. Бизин борчубуз яралангъан асгер къуллукъчулары кюркюнчу ерден чыгъарып, яшавгъа умутун сёме къоймай, медицина къуллукъчулагъа тапшурмакъ», – деп хабарлай ол.

Бадрутдин Абдурашитов Украина бойда юрюлеген хас асгер гъаракатда ортакъчылыкъ эте туруп оьзюню кёмеги тийген яралылары санавун юрютмей, о гъакъда оьзюне сорав бергенни де ушатмай. Ёлдашларыны да, оьзюню де ортакъ къасты-гъаракаты булан кюркюнчусуз ерге чыгъарма бажарылгъан асгерчилени савсаламат болуп гёрмекни ол уллу уьстюнлюкге санай. Ярты-ярым болса да, савлугъун тас этсе де гъар асгер къуллукъчу Ватанны якълавчуларыны, сакълавчуларыны сыдыраларында экенин ол яхшы англай.

Бадрутдин Абдурашитов асгер борчларына уллу ва жаваплы ишге йимик янаша. Шо себепли болма да ярай огъар «Асгер къурдашылыкъны беклешдиргени учун», «Украина бойда юрюлеген хас асгер гъаракатны ортакъчысына», «Къоччакълыгъы учун» ва Россияны Президенти В. В. Путинни 2024-нчу йылны башында чыкъгъан Указы булан «За спасение погибавших» деген медаллар тапшурулгъан.

Бары гюнлерин салып, къанын-жанын аямай юрютеген инсаплы иши учун берилген савгъат Бадрутдин Абдурашитовну ювукъ адамларын, ата-анасын ва юртуларын къоччакъ къутгъарывчу булан оьктем болма борчул эте.

Казим КЪАГЪРУМАН.

СУРАТДА: Бадрутдин Абдурашитов.

Асгерден сююнч кагъыз

Оьтген гюнлерде Бабаюрт районну Адил Янгьюртунда яшайгъан Абдулхан Лумаевич ва Элмира Къалсынбековна Эбузовлары агълюсюне оланы уланы Жабрайыл къуллукъ этеген асгер бёлукден баракала кагъыз гелген.

Асгер бёлукню командири, Жабрайыл оьзюн герти патриот кюйде гёрсетгенни эсгере туруп: «Гюрметли Абдулхан Лумаевич ва Элмира Къалсынбековна! Бу кагъызда сизин уланыгъыз оьзюню борчларын оьр даражада кютегени гъакъда уллу сююнч булан билдиремен. Жабрайыл, асгер къуллукъну масъалаларын яхшы англап, бёлукде низам ва кюркюнчусулукъ болдурувда ёлдашларына уьлгю болуп, олагъа да гюнлерли ва низамлы болмагъа ругъ бере. Ол борчун кютювде агъамиятлыкъны гыс этип, янгыз оьзюню бойнуна туюл, ёлдашлары саялы да жаваплылыкъ алма гъазир. Шолай Ватанны герти якълавчусун оьсдюргенге сизге баракала билдиребиз», – деп яза.

Солдатны ата-анасы авлети-ни юрегине янгыз билимлерден къайры да, ич байлыкъланы: Ватангъа сюювню, асгер къуллукъда бирге команда болуп иш гёрюв, гюрметлев йимик пайдалы мердешлени де салгъан.

Уланы къуллукъ этеген асгер бёлукден гелген сююнч хабар савлай агълю учун агъамиятлы болуп токътагъан. Жабрайыл учун буса асгер къуллукъ - ону пагъмусун, бажарывлугъун аян этеген, элине берилгенлигин гёрсете-ген, яшавунда айрыча маъналы ер тутагъан мюгълет. Шо да ювукъ адамларыны, доскъардашыны арасында уллу оьктемлик тувдура.

Жабрайыл Эбузовну атына гелген баракала кагъыз - ону Ватанны алдындагъы абурлу ишлерини къыйматын гёрсете ва патриотизм булан синген элине бакъгъан сююв - яшавуну бир гесеги экенин ташдыра.

Герейхан ГЪАЖИЕВ,
оьз мухбирибиз.

Гюлмира НЮРЮТДИНОВА

Пышдырыкълы, ач гёзлю...

Пышдырыкълы, ач гёзлю...
Башчылары НАТО-ну,
Башгъа гъукуматлагъа,
Узата къара къолун.

Этеген йимик болуп,
Сайки халкъыны гъайын,
Соралар гъарам ёлда.
Халкъ еслигин гюн сайын.

Арадан заман гетип,
Къаршы туруп башлана.
НАТО-ну асгерлери
Дав майдангъа ташлана.

Муна мисал: шолай гъал
Украинада бугюн.
Ачыкъ этип айтаман,
Бир сёзюм ялгъан туюл.

Украина чёллери –
Дагънили топуракълар.
Мундан рыцкъысын тапгъан
Кёп уьлкелер, кёп халкълар.

Шо асил топуракълар,
Ломай ашлыкъ береген,
Сюрюлмей, не чачылмай
Дав савутлар елеген.

Ракеталар, дронлар,
Авур топлар атыла.
Бир гюнагъсыз уланлар
Къан оьзенде батыла.

Денгиздей генг чёллери
Пара-пара къазылып.
Окопларда гёмюле
Сал сюеклер, къаст къылып.

Сонг билдиривлер гетер
«Белгисиз тас болгъан» – деп.
Ким токъташдырып бола
Герти яда ялгъан деп.

Шоллукъда минглер булан
Батыр эрлер тас бола.
Къабуру ёкъ, сыны ёкъ
Оьлгенлеге яс бола.

Къайгъылагъа батылгъан
Аналаны агълары.
Такъсырлылагъа туюсюн
Аллагъы балагълары.

Тул къалгъан яш аналар,
Етим къалгъан яшлары
Етсин тийишлилеге.
Оланы къаргъышлары.

Уллу шагъарлар, юртлар
Бузулмакъдан хум-хуват
Тюзлюк якълайгъанлагъа
Тенгирим берсин къуват.

Шагъабутдин МУСТАФАЕВ:

«Фермер хозияйстволаны гележеги бар»

Юрт хозияйствону оьсюю, гьалиги вакъти аслу гьалда фермер хозияйстволаны гьаракаты булан амалгъа геле деп айтса да ярай. Сабанчы-фермер хозияйство кьуруп, ону кыйматлы ишин гьрсетмек учун хыйлы кыйын текме тарыкъ. Шо гьакъда бир нече гюн алда биз Къарабудагъгент районну юрт хозияйство управлениесини ёлбашчысы Шагъабутдин Мустафаев булан ёлугъуп лакъыр этдик. Ол шо кьуллукъну кютегени 12 йыл бола.

– Къарабудагъгент бизин республикада инг уллу районланы бириси. Янгыз район центрын алып кьойсакъ да яшайгъан адамланы санаву йигирма мингден кьолай. Дьргели, Губден, Къакъашура, Къурбуки, Манасгент, Гьели, Паравул, буланы гьарисинде алдагъы вакътилерде – уллу бай совхозлар, колхозлар бар эди. Иш булан да, харж булан да халкъ таъмин эди. Гьали нечикдир?

– Аслу гьалда колхозлар, совхозлар тозулгъанда, топуракъланы адамлагъа пайлап берген сонг, оланы ишлетмеге, башлапгъы вакъти четимликлер тувулунуп турду. Техника таман чакъы етишмей эди, халкъ да янгы ёлгъа тюшюнуп битмей, арадан заман гетди. Гьали гьал бютюнлей алышынгъан. Топуракъгъа кьуллукъ этсе пайда болагъанына адамлар тюшюндю. «Фермер» деген не буса да билмей эдик. Энни о бек тарыкълы касбу экени англашылды. Фермерлени гьаракаты булан гетген йыл районда 7 миллиард манатны кьадарына юрт хозияйство продукция болдурулгъан.

Фермер хозияйстволар кеп болгъан чакъы юрт ерлерде бош топуракълар да кьалмас, адамлар учун да пайдалы.

– Оьсюмлюкчюлюк тармакъда гьалиги заманда шо сиз эсгерен фермерлер теплицалар кьуруп овошлар болдурагъан кюйге уйренген. Къарабудагъгент районда олар кеп.

– «Овощеводство закрытого грунта» дейлер огъар. Шо ёрукъда гьара-

кат юртеген фермерлени буссагъатгъы вакъти 280 гектар топуракълары бар. Уллубийавул, Къарабудагъгент, Аданакъ, Паравул бойларда олай хозияйстволар айрокъда кеп.

Янгыз оьсюмлюкчюлюкде, тьюкюл, районда юрт хозияйствону бары да тармакъларын кьурашп гьаракат юртебиз. Юрт ерлерде яшагъан сонг адамлар топуракъгъа, гьайван-малгъа кьуллукъ этмесе бажарылмай.

– Юзюмчюлюк де сизин районда агъамият берме ярайгъан, имканлыкълары булангъы тармакъ. Алда йимик гьали де юзюм оьсдюрювге тарыкълы кьуллукъ этиледир?

– Этиле. 2 минг 200 гектар ерде юзюмлюклерибиз бар. Емиш берегенлери 1 минг 800 гектаргъа ювукъ. Кеп йыллар бола, «Герейтюз» деген хозияйство юзюм оьсдюрювге мекенли тюшюнуп гьаракат юртегени. Оьзлер чагъыр завод да кьуруп «переработка» булан да машгъул болалар. 100 гектар ерге кьуллукъ эте.

«Далап» дегени бар, Жамалутдин Умалатов ёлбашчылыкъ этегени, оланы юзюм бавларыны майданы 140 гектар.

Зиявутдин Абдулагъатовну да бар 50 гектар ери булангъы «Шанс» деп айтылагъан хозияйствосу. Дагъы да кеплени эсгерип боламан. Гертиден де бизин бойда юзюм оьсдюрюв, оьз заманында тарыкълы кьуллугъун этсе, пайда гелтиреген тармакъ.

Юзюмчюлюк булан бирче бавчулукъ тармакъны оьсююне де тийишли тергев беребиз. 1 минг 200 гектарда бавларыбыз бар. «Садоводство интенсивного типа» деп бола, емиш терекни тыгъыс чачып, айрыча кьуллукъ булан оьсдюреген кьайдасы. Шолай бавларыбызны майданы 200 гектар. Шо янындан гьаракат юртеген уланланы: Къарабудагъгентден Бийгиши Айдиевни, Къурбуки юртдан Магъамматзакир Нуховну атларын айтма боламан.

– «Емиш терек оьсдюремек – сыйлы кьуллукъ», – деп де айтыла. Алда адамланы абзарларын да да оьсеген тереклери бола эди. Гьали янгы планлар алып уйлер этегенлени абзарлары уллу болса да терекге ер ёкъ. Уйленни артында, яда алдында гиччирек бав сама салмай. Базарда бола емишни сорт-сорту деп терекге этилеген кьуллукъдан кьача. Эри-не, яда заманы ёкъ. Гьайванчылыкъ да шолай, арекге теберилегендей гьерюне. Гьайван-малгъа кеп кьуллукъ тарыкъ бола. Нечикдир сизин районда гьайванчылыкъ тармакъны гьалы?

– Гьайванчылыкъ – мердешли тармакъ. Гьайван

Къурбукили Магъамматзакир Нуховну, къакъашуралы Марат Хыясовну сабанчы фермер хозияйстволары. Буланы, гьарисини 300 – 400 савулагъан сыйырлары бар.

– Районда гьайванчылыкъны эт учун сакъланагъан кьайдасы нечик кьоллана?

– Буссагъатгъы вакъти семиртип сойма деп сакълайгъан таналар 16 мингден кьолай. Янгыз Гьелиде бугюнлерде тирлик ем берип семиртип турагъан бир мингте ювукъ гьайван бар.

Жанланы айтсакъ, санаву – гьар йыл бир миллиондан кьолай бола. Йымырткъа учун жан сакълайгъанлар кеп. Ма-

бир аз уйренмей турса да, гьали гьал бютюнлей алышынгъан деп айтма яраймы?

– Ярай. Гьали юрт ерлерде яшайгъанлар, юрт хозияйство тармакъда иш гьерюню янгы кьайда-сына тюшюнуп гьаракат юртме уйрене гелегени гьерюне. Кемек харж алып хозияйстволар кьурагъанлар кеп. Бирлери оьз харжы булан да таъмин болуп кьала.

– Нечик алай да юрт хозияйство тармакъда далапчылыкъ юртме муштарлыланы санаву да артгъан. Фермер деген сьз де бизин арагъа гирип кьумукъ сьз болуп токъташа тура. Сен нечик ойлашасан, гележекде бу янгы

эт, кьой эт, кьуш эт болдурагъандан кьайры сют, йымырткъа да халкъ учун бек тарыкълы сурсат. Районну ичиндеги кеп санавдагъы сабанчы-фермер хозияйстволарда 9 мингден кьолай савулагъан сыйыр сакълана. Шоланы арасындан мен сизге алтысын эсгерме боламан, алдынлы хозияйстволар.

Къакъашурадан Калимулла Пайзуллаев ёлбашчылыкъ этеген «Арслан» деген сабанчы-фермер хозияйство. «Къакъашура – сют булакъ» – Атай Расулов юртюп турагъан хозияйство. Сютню сатып кьоймай, кьаймакъ, ювурт, бишлакъ этип де сата. Магъачкъалада оьзлени тьюкенлери де бар.

Паравулдан – эки хозияйство: бирисине Абдулгъамит Исаев, бирисине де Алимагъаммат Акаев ёлбашчылыкъ эте.

гъамматгъасан Гьюсейнов ёлбашчылыкъ этеген сабанчы – фермер хозияйствода 5 мингден артыкъ кьозлайгъан тавукъ сакълана.

Кьойлар, эчкилер сакълайгъан фермер хозияйстволар да кеп. Кьошуп бир сирив этсе, санаву 60 мингден артыкъ болажакъ. Губден юртда Магъамматали Османов башчылыкъ этеген хозияйствону 2 мингден артыкъ кьою бар. Олай Адилбек Абдуллатиповну хозияйствосунда да бар 2 минг кьой.

– Сабанчы-фермер хозияйстволаны оьсююне гьалиги заманда гьукуматны янындан да тийишли агъамият бериле. Кредитге акъча алып, иш башлама боласан. Баш вакъти, алдагъы колхозлар, совхозлар тозулгъан сонг халкъ

касбуну юртегенлер дагъы да кеп болмасмы?

– Озокъда болар. Фермер хозияйстволар да йыл сайын кеп бола. Оланы ишлери де йыл сайын яхшылаша. Гьасиллери арта. Сынав топлана туруп касбучулукъ гьаракаты да мекенлеше. Фермер хозияйстволаны гележеги бар.

– Кеп савбол, Шагъабутдин, гележекде де сиз ёлбашчылыкъ этеген Къарабудагъгент районну юрт хозияйство тармагъына уьстюнлюклер ёрайман. Гьез алгъа тутгъан муратларыгъызгъа етишмеге насип болсун.

– Сиз де сав болугъуз, бизин ахтарып гелгенигиз учун сизге де баракалла.

Лакъырлашывну юртген Набиюлла МАГЪАММАТОВ.

Аналыкъ капиталны дагъыстанлылар нечик харжлай

Россия Федерацияда аналыкъ капиталны программасы башлангъанлы 18 йыл бола. Гетген йыл РФ-ни Президенти Владимир Путин аналыкъ капиталны программасын давам этмекни таклиф этген. Эсгерилген программа башлангъанлы 14 миллиондан артыкъ сертификатлар яш агълюлеге тапшурулгъан. Пачалыкъ Думаны Председатели Вячеслав Володин билдирген кюйде бу йыл февраль айны 1-нден башлап аналыкъ капиталны харжы да артгъан. Ол аналыкъ капитал яш аналары, агълюленни яшавлукъ масъалаларына кёмек этивде инг де натижалы чараланы бириси экенни эсгере.

Аналыкъ капиталны бизин республиканы кёбюсю ватандашлары яшавлукъ уйлер алмагъа кёоллайгъаны белгили. Тек, аналыкъ капиталны агълюлер яшлары охутувуна да харжламагъа бола. Ондан къайры да, сакъат яшлары барлагъа шолар учун тарыкълы маллагъа ва кёуллукълагъа чыгъармагъа, анасыны пенсиясын топлавгъа бакъдырмагъа ихтияр бериле.

Яшавлукъ фондну Дагъыстандагъы бёлюгюню кёуллукъчулары берген маълуматлагъа гёре, Дагъыстанны ватандашларындан 120 агълю, гертилей де, аналыкъ капиталны бу йыл харжын яшларыны билим алывуна чыгъаргъан. Фондну ерли бёлюгю шо муратлар учун 13 миллион манат йиберген. Аналыкъ капиталны гъар йыл сайын оьлчевю де арта. Бу йыл биринчи яшы тувгъан ата-ана 690266,95 манат, 2-нчи яшы тувгъан агълю 221 895, 14 манат ва алда аналыкъ капитал алмагъан экинчи ва ондан сонг тувгъан яшлары булангъы ата-анагъа 912 162, 09 манат харж алмагъа имканлыкъ берилген.

Охутувуна харжламагъа ярайгъанны билмейгенлер де кёп бар

Аналыкъ капитал программаны харжын агълюлер яшлар бавундан башлап оьр охув ожакъда охутувуна харжламагъа бола. Ондан къайры да ингилис тилни уйретеген курсланы, яративчулукъ, спорт дарсланы, репетиторланы ва машин гъайдавну уйретивге аналыкъ капиталны кёолламагъа ихтияры бар.

Аналыкъ капиталны шартларына гёре ону кёолламагъа башламакъ учун яшгъа 3 йыл тамамланмагъа гереке. Тек, яшлар бавларына барагъан яшлар учун шолар шарт салынмагъан. Шолар да, аналыкъ капиталны агълюдеги башгъа яшларыны билим алывуна харжламагъа да ихтияр бериле. Аслусу, охумагъа тюшеген яшгъа 25 йыл битмегенлик ва охув ожакъ Россия Федерацияда болмагъа гереке. Аналыкъ капиталны харжлап охутагъан кёурумланы билим берив кёуллукъланы кютегенин

исбатлайгъан лицензиясы да болмагъа тарыкъ.

Россияны яшавлукъ фондну Дагъыстан бёлюгюню управляющийини борчлары заманлыкъгъа кютеген Алжанат Загъитованы айтывуна гёре, эсгерилген программа яшавгъа чыгъарылмагъа башлангъанлы 4 минг дагъыстан агълю шо харжны яшларыны билим алыву учун кёоллагъан. Аналыкъ капиталны яшларыны охутувуна харжламагъа хыялы барлар «Госуслуги» порталда арза бермеге бола. Шолар да, эсгерилген муратгъа арзалар МФЦ-де, яшавлукъ фондну бёлюклеринде къабул этилине. Шо арзалагъа 5 гюнню ичинде, бир-бир гезиклерде 10 гюнню ичинде къарала. Харж тувра билим берив кёурумлагъа йибериле.

Адатлангъан кюйде, оьрде де эсгергеним йимик, Дагъыстан агълюлени кёплери аналыкъ капиталны яшавлукъ уйлер алмакъ учун харжлай. Мен сорав бергенлени кёбюсю яшавлукъ уйлер алмакъ учун харжлагъанны эсгерди. Ата-аналаны арасында шо харжны яшлары охутувуна харжламагъа имканлыкъ берилгенни билмейгенлери де кёп бар.

Яшавлукъ уйлени сатыв-алыв булан байлавлу

Соравума жавап бергенлени кёбюсю яшларыны гъакъ берип билим алывундан эсе яшавлукъ уйлер алмакъны алдын гёре. Мисал учун, Зарема Агъматованы эки яшы бар. Ол да аналыкъ капиталны яшавлукъ уйлер алмакъ учун харжлагъан: «Яшланы гележеги нечик болагъанны алданокъ билмеге бажарылмай. Аналыкъ капиталны биринчи «взнос» гысапда уйлер кёурагъан компаниягъа берип, кёурумлагъа башлагъан ерден 2

билимлер алмакъ учун харжламагъа къасты бар.

Дагъыстанда яшайгъан Анастасия Тихонова да аналыкъ капиталны яшларыны охутувуна харжлагъанны эсгерди.

Коррупция барлыгъы белгили

Аналыкъ капиталны айлана-сында да коррупция барлыгъы белгили. Аналыкъ капиталны харжын гъар тюрлю гыллалар булан яртысына ювукъ акъчаны башындан алып чалышагъанлар бар. Шолар да кёбюсю яшавлукъ уйлени сатыв-алыв булан байлавлу. Орамларда, гъар тюрлю сайтларда «Аналыкъ капиталны кёолгъа алмагъа кёмек этемен» деген билдиривлер бар экени биревге де янгылыкъ тюгюл. Харжгъа уьзюрю агълюлер шо билдиривлер булан пайдаланагъаны да талчыкъдыра. Шо харжны оьлчевю мисал учун 600 мингте ювукъ заманда 250 мингни кёолуна алып, аналыкъ капиталдан «кёутулгъанлар» гъали гъёкюнедир. Бугюнлерде буса шо харжны кёолгъа алмагъа «кёмек этегенлер» 350 минг манат акъчаны башындан оьзлени «кёуллугъуна» ала дейлер. Аналыкъ капиталны харжына тиймей, гележекде бек уьзюрю болгъанда харжламагъа деп артгъа салгъан агълюлер де бар.

Аналыкъ капитал «Демография» деген милли проектни айланасында россиялы агълюлеге пачалыкъны янындан бериле.

Эсгерилген программаны болушлугъу булан Россияда тувагъан яшланы санаву артажакъгъа умут этиле. Дагъыстанны ватандашлары шо программа булан асувлу кюйде пайдалана деп айтмагъа ярай.

БИЗИН МАЪЛУМАТ:

1. Агълюде 2020-нчы йылда ва сонг тувгъан биринчи яшгъа да аналыкъ капитал бериле
2. Экинчи яшгъа 3 йыл битгенче ата-ана аналыкъ капиталны башындан гъар айда акъча алмагъа бола. Дагъыстанда шо акъчаны оьлчевю 16137 манат.
3. Аналыкъ капиталны сертификаты яш тувгъанлыкъны шагъатнамасы гъазир болгъандокъ онгарыла. Шону учун айрыча арза язмагъа герекемей. Сертификат «Госуслуги» порталда яшны анасыны кабинетинде ерлешдириле.
4. Эргишиге сертификат бериле, эгер де ол яшны оьзю янгыз алып сакълагъан буса. Къатыны оьлген яда къатыны аналыкъ ихтиярдан азат этилген атагъа да аналыкъ капитал тийишли.
5. Аналыкъ капиталны яшав шартларыгъызыны яхшылашдырмакъ учун харжлай бусагъыз, нотариусгъа барып онгармагъа тюшмей, шо гъакъда арзада язылгъаны таманлыкъ эте.
6. «Госуслуги» портал кабинетигизни ачып сертификатда нечакъы харж кългъанны тергеп боласыз.
7. Аналыкъ капиталны янгыз билим беривге тюгюл, оьр охув ожакъны общежитиесинде яшайгъаны учун харжламагъа да ярай.
8. Яшавлукъ уйлер кёурмагъа участкагъа тюгюл, яшавлукъ уй алмакъ учун сертификатны кёолламагъа ихтияр бериле.
9. Сертификатны ипотека учун кёолламагъа Россияны яшавлукъ фондну бёлюгюне барамагъа тарыкъ тюгюл, шогъар арза банкда, еринде язмагъа ярай.
10. Эгер де капиталны яшавлукъ уй алмагъа кёоллагъан бусагъыз, яшгъа тийишли пайны сатгъанда налоглар кемитилмеге бола.

Патимат БЕКЕЕВА.

Дагъыстанны Башчысы Темирлан Абуталимов булан ёлукъгъан

Оьтген жумада Сергей Меликов хас асгер гъаракатны ортакъчысы, Россияны Игити Темирлан Абуталимов булан ёлукъгъан. Ол - игитни насигъатчысы. Темирлан «Игитлени заманы» деген федерал программагъа гёре, уьйретивлени экинчи тиретин де яхшы къыйматлар булан тамамлагъан.

– Март айны ахырындан бугюнге ерли уза-
тылгъан охувлар ва уьй-
ренивлер тамамланды,
– деген гъисап бере туруп
Темирлан Абуталимов. –
Шо вакътини ичинде мен
Дагъыстан Республика-
ны аманлыкъ советинде
практикамны оьтгердим.
Аслу гъалда яшёрюмлени
тарбиялавгъа бакъгъан
чараларда, хас асгер гъа-
ракатда ортакъчылыкъ

этегенлени агълюлерин
якълайгъан «Доблесть
гор» деген программада,
шолай да Къызыл майдан-
да Уллу Устьюнлюкню 80
йыллыгъыны парадында,
Кавказ инвестиция фо-
румда да болдум. Кавказ
инвестиция форумда аслу
гъалда транспорт, юрт хо-
зяйство ва туризмни оьсю-
вюне бакъгъан тармакъ-
лагъа тергев бердим.
Сергей Меликов Темир-

ланни охувуна ва ишине
оьр багъа берген ва ону
йимик эсгерилген про-
граммада ортакъчылыкъ
этеген бирдагъы къумукъ
улан – Залибек Умаевни де
гъаракатын эсгерген.
– Сизин йимик къыйын-

лыкълагъа къайпанмай-
гъан уланлар Дагъыстан-
ны гележеги, оьзюгюзню
аямай, тартынмай дав агъ-
валатларда гёрсетгенсиз,
ватандашланы арасында
да шолай ишлени кюте-
жекте инанаман, – деген

Дагъыстанны Башчысы.
Сергей Меликов Темир-
ланни охувлары ва уьйре-
тивлери тамамланы туруп,
ол бир жаваплы ишге чы-
гъарылажакъны да айтгъан.

Бизин маълумат.

Герейханни гезикли уьстюнлюгю

Уллу Устьюнлюкню 80 йыллыгъына багъышлан-
гъан байрамны алдындагъы гюнлерде, Москва ша-
гъардагъы Адабиятчылары уьюнде, «Георгийни лент-
ти» деген Бютюнроссия конкурсуну номинантларын
ва финалистлерин савгъатлав оьтгерилди. Шо бизин
уьлкебизни тарихи агъвалаты ва Ватаныны харлысыз-
лыгъы учун немис-фашист уьюрлерин тамурундан
ёкъ этгенлени абурлайгъан белги болуп токътады.
Гъюрметли къонакъланы ва конкурсну ортакъчыла-
рыны арасында, язывчу ва журналист, «Бабаюртну
янгылыкълары» деген район газетни баш редактору,
шолай да «Елдаш» газетни мухбири Герейхан Гъажиев
де бар эди. Ол «Георгийни лентти – Уллу Устьюнлюкню
80 йыллыгъы» деген медальгъа ва конкурсну фина-
листи деген дипломгъа ес болду. Артдагъы гюнлерде
мен ону булан гиччирек лакъырлашыв этдим.

– Герейхан, башлап
«Георгийни лентти» деген
конкурсну гъакъында
охувчулагъа маълумат
берейик...

– 4 йылны узагъында
юрюлеген «Георгийни
лентти» деген конкурс
оьзюню айланасына бу
гезик Россиядан, Бела-
рус республикасындан ва
СНГ-ден 10 мингден де ар-
тыкъ язывчуну жыйгъан
эди. «Георгийни лентти»
деген отуз томлукъ альма-
нахгъа, авторланы терен
ойлары ва юрек гъислери
булан сезилген, россия-
лылар учун да бек агъами-
ятлы, 1150 авторну чебер
асарлары гирген. Шо аль-
манахны 16-нчы томун-
да мени «Мариупольну
унутулгъан игити» деген
асарым да айрыча ерни
тутду. Конкурсну ахы-
рынчы гъасиллерине гёре,
финалгъа 35 язывчу ва 45
де шаир чыкъды, шоланы
арасында мен де бар эдим.
Мен ойлашагъан кюйде,
конкурсну гъасиллерине
гёре биринчи ерге ес бол-
масам да, шонча язывчуну
ва шаирни арасында дап
да яхшы 80 адамны арасы-
на гиргенлигим де мени
учун бек агъамиятлы.

– Сен оьзюнг кёп ке-

ренлер хас асгер гъаракат
юрюлюп турагъан бой-
да болгъансан. Шо тема
сагъа айрыча ювукъ деп
айтмагъа яраймы?

– Артдагъы йыл ярым-
ны ичинде мен ёлдаш-
ларым булан бирге хас
асгер гъаракат юрлюп
турагъан бойгъа 6 керен
барып битгенмен. Ювукъ
арада бирдагъы да бар-
магъа гёз алгъа тутгъан-
быз. Озокъда, хас асгер гъа-
ракатны, ондан алда буса
Уллу Ватан даву ортакъ-
чыларыны къысматына
мен айрокъда кёп тергев
бергенмен ва шо терге-
вюмню узатып туражакъ-
ман. Шо бизин элибизни
тарихинде къайгъылы
буса да, къоччакълыкъны
белгиси. Уллу Ватан дав
йимик, хас асгер гъа-
ракатны «ялыны» да кёп-кёп
агълюлеге тийип тура. Буг-
юнлерде шо гъаракатда
янгыз бизин юртдан 70-ге
ювукъ яш ортакъчылыкъ
эте. Озокъда, дав къурбан-
сыз болмай, тас этивлер де
бар. Бугюнге ватаныбыз
элибиз учун шо дав агъва-
латларда он уланыбыз жа-
нын къурбан этген. Оланы
гъарисини игитлиги оь-
сюп гелеген яш наслугъа
уьлгю болмагъа да герек.
Шо якъдан ишлей туруп,

мен бугюнге бизин район-
дан гетген ва хас асгер гъа-
ракатда къоччакъ кюйде
ябушагъан 100 асгерчини
гъакъында язып, орус тил-
де «Бизин Устьюнлюгюбюз
учун» деген ат булан ки-
тап гъазирлеп де тураман.
Насип буса, шо китапны
йылны ахырына басмадан
чыгъармагъа къастлыман.

– Альманахгъа гир-
ген «Мариупольну уну-
тулгъан игити» деген
асарынг сени яратывчу-
лугъунга таъсир этдими?

– Озокъда, этди. Мен
оьрде де эсгерип гетге-
ним йимик, артдагъы 3
йылны боюнда юзден де
артыкъ хас асгер гъа-
ракатны ортакъчыларыны
гъакъында макъалалар
язып битгенмен. Оланы
гъарисини оьз ёлу, оьз
ойлары, яшавгъа къарав-

лары ва оьз къысматы
бар. Амма «Мариупольну
унутулгъан игити» деген
асарымны баш игити Ай-
гум Ногъаев гёрсетген
къоччакълыкъ, гертилей
де, лап да оьр савгъатгъа
лайыкълы, тек ону аты 2
йылланы боюнда унуту-
луп тургъан. Ол бек сала-
мат улан. Ону унутулгъан
игитлигин гёрсетмек учун
хыйлы ишлер этилди.
Гъасили, ол танылагъан
болду, ёлугъулагъа ча-
къырылагъан болгъаны,
гъатта огъар ошамагъа
сюеген яшлар да бары
этилген иш бошуна гетме-
генни исбатлай. Россияны
Игити деген атны алмаса
да, ол халкъ учун, герти-
лей де, Халкъ игити болуп
токътады. Шону арагъа
чыгъармакъ учун этген
ишиме оьзюм де разимен
ва бизин арабызда Айгум

Ногъаев йимик уланлар
барына оьктем де дюрмен.

– Гележекде хас асгер
гъаракатны темасын да-
вам этме умутларынг
бармы?

– Озокъда, бар. Неге тю-
гюл де, гъар тюрлю адам
шо гъаракатгъа башгъа-
башгъа гёзден къарай буса
да, мени учун шо, инг баш-
лап, бизин яшланы къыс-
маты булан байлавлу. Та-
рыкъда кюлуна савут да
тутуп, изгъар тёлелерде де
ятып, яшавуну гъар мюгъ-
летин гёз алгъа гелтирип,
тарыкъ буса халкъы учун
жанын да берме гъазир
турма яхшы тавакеллик
герек. Олар – шолай игит-
лер. Игит уланларыбызны
гъакъында болгъан сайын
кёп халкъ билмеге герек,
оьсюп гелеген яш наслу
олардан уьлгю алмагъа
герек. Шолай болсун учун
буса башлап мухбирлер
ва язывчулар ишлемеге
тарыкъ, тек оланы кёпле-
рини гъакъында буссагъат
язмагъа ярамай. Аллагъ
букурса, яшлар эсен-аман
уьйлерине къайтгъанда,
оланы къоччакълыкъы
гъакъында белсенип ишле-
меге герек болажакъбыз.

– Герейхан, мен сагъа
башлап яратывчулукъ
ёлунда дагъы да артыкъ
оьрлюклер ёрайман, неге
тюгюл де сени йимик да-
ражагъа артдагъы заман-
да бир къумукъ язывчу
да етишмеген, шолай да
инсаплы ишингде буса
дагъы да имканлыкълар
ва сени англайгъан къур-
дашлар, яшавунда буса
савлукъ, агълю насип, па-
рахатлыкъ ва ачыкъ кёк
ёрайман!

– Кёп савбол!

Лакъырлашывну язгъан
Гебек КЪОНАКЪБИЕВ.

Игитлерибиз бизин булан

Уллу Ватан давда болгъан тас этивлени бизге бир-докъ да унутма ярамай. Онда ортакъчылыкъ этген игитлени, олар гёрсетген къочкакълыкъланы яш наслубуз билме ва эсинде сакълама герек.

Дагъыстандан шо къагърулу давлагъа гетгенлени арасындан 90 минг ватандашыбыз уйлери-не къайтмай къалгъан. Оланы да 46 минги бугюнлеге ерли белгисиз тас болгъан деп гысап этиле. Олар шо къыйынлы давларда гёрсетген игитликлени яш наслубуз билме тырыкъ.

Гёрсетген къочкакълыкълары учун 75 дагъыстанлы Совет Союзну Игити деген атланы алгъан, 8 дагъыстанлы Макътавлукъну уъч де даражалы ордени булан савгъатлангъан. Ветеранланы бютюрроссия жамият къурумуну Дагъыстандагъы бёлюгю да-вну ортакъчыларыны гъайын эте. Гъали бизин республикада Уллу Ватан да-вну беш ортакъчысы къалгъан. Олар Ибрагимпаша Садыкъов, Валентина Оверина, Юрий Петрухин, Галина Белялова, Муса Багъавутдинов. Бир-дагъы бир ортакъчысы Тарумов райондан Мария Арзуманова. Ол гъали Саратов областны Энгельс шагъарында яшай.

Валентина Оверина.

Ибрагимпаша Садыкъов 1924-нчю йыл Рутул юртда тувгъан. 1942-нчи йылдан башлап давда ортакъчылыкъ эте. Армавирде автоматчиклени курсун битдирген сонг Ростов бойдагъы фронтгъа бакъдырыла. Сталинград, Керч, Курск шагъарларда болгъан давларда ортакъчылыкъ эте. Харьков, Киев, Рига, Варшава шагъарланы азат этивдеги давланы ортакъчысы. Давда гёрсетген игитликлери

учун кёп тюрлю медаллар, орденлер булан савгъатлангъан. 2024-нчю йыл 2-нчи майда огъар Россия Федерацияны Игити деген ат берилди.

Валентина Оверина 1928-нчи йыл тувгъан. Ону дав ёлу Сахалинде, Тымовское деген юртда башлана. Ондагъы дав госпитальда къуллукъ эте туруп кёп яралылары сав этген. 1985-нчи йылда агълюсю булан Магъачкъалагъа гёчген. «Япониядан уьст гелгени учун», «Уллу Ватан давда гёрсетген загъмат къочкакълыкълары учун» деген медаллар булан савгъатлангъан.

Юрий Петрухин 1927-нчи йыл тувгъан. Гёнгюллю кюйде фронтгъа гетген. Темир ёл асгерлерде ортакъчылыкъ этген. Уьстюнлюкню гюнюн Польшада къаршылагъан. Жуковну атындагъы ва оьзге медаллар булан савгъатлангъан.

Галина Белялова Аштарханда тувгъан. 1931-нчи йылда Буйнакск шагъаргъа гёчген. Медсестраны курсларын битген сонг гёнгюллю кюйде фронтгъа гетген. Украина-ны, Польшаны, Чехословакияны азат этивдеги давларда ортакъчылыкъ этген. Къызыл Юлдуз орден ва медаллар булан савгъатлангъан.

Муса Багъавутдинов 1924-нчю йыл тувгъан. Новороссийск, Краснодар, Ростов шагъарланы азат этивде ортакъчылыкъ этген. «Къочкакълыкълары учун» деген ва оьзге медаллар булан савгъатлангъан.

Мария Арзуманова Тарумов районну Къарабагълы юртунда 1926-нчи йыл тувгъан. Он алты йыллыкъ чагъында 1942-нчи йыл гёнгюллю кюйде фронтгъа гетген. Медсестраны курсларын битдирип, да-вну майданындан кёп асгерчилени къутгъаргъан. Медаллар булан савгъатлангъан.

Уллу Уьстюнлюкню 80 йыллыкъларыны алдында ветеранланы Дагъыстан бёлюгюню къуллукъчулары Б.Баркуев, А.Мужайитов, С. Гъамзатова эсгерилген ветеранланы уйлери-не барып къутлагъан ва савгъатлар тапшургъан.

Барку БАРКУЕВ,

ветеранланы советини дагъыстан бёлюгюню председателини биринчи заместители.

Агъмат МУЖАЙИТОВ,

Магъачкъаланы совет районуну ветеранларыны советини председатели.

Аты юреклерибизде даимге къалажакъ

Бу йыл Уллу Уьстюнлюкню 80 йыллыкъларыны белгилейгенден къайры, Россия Федерацияда Уьстюнлюкню 80 йыллыкъларыны йылы деп де билдирилген. Уллу Ватан давда ортакъчылыкъ этген мени уллатам бизге бугюн парахатлыкълары болдургъан, яш наслулагъа насипли яшав гелтиргенлени бириси. Мен ону оьзюн танымасам да, улланам хабарлай туруп кёп гезиклер эшитгенмен. Ону орденлерин, медалларын, грамоталарын гёзьяшларын тёге туруп гёрсете эди, эсге алывларын бизге хабарлай эди. Уллатам Абузагъир Къасумхановну юртлуланы, районлуланы, дос-къардашыны ва иш ёлдашларыны арасында уллу абуру, сыйы болгъанны эсгермеге сюемен. Ол саламат, бажарывлу, айтгъан сёзюнде турагъан къочкакъ адам болгъан.

Уллуланы эсделиклерине гёре, мени уллатам Уллу Ватан да-вну башындан ахырына ерли ортакъчылыкъ этген, ол Къызыл армияны гвардия лейтенанты да дюр. Абузагъир Зайнутдинович Къасумханов 1913-нчю йылда Къарабудагъгент юртда тувгъан. Таргъуда етти класны охуп битген сонг, 1935-нчи йыл Буйнакск шагъардагъы финан техникумгъа охума тюше.

1938-нчи йылда март айда эсгерилген техникумну къызыл дипломгъа битдирип, ата юрту Къарабудагъгентге къайта ва район финан бёлюкде старший бухгалтер болуп оьзюню загъмат ёлун башлай. Арадан бир йыл да гетмей, ону шо бёлюкде баш бухгалтер этип белгилей.

1941-нчи йылны июн айыны 22-нде тиши-тырнагъына ерли савутлангъан намарт фашист зулмучу гитлерчилер хапарсыздан элибизге чапгъын этгенде, А.Къасумханов гёнгюллю кюйде немис елевчюлеге къаршы ябушма фронтгъа гете.

Абузагъир Магъачкъалада минген эшелон Сталинградгъа етишип токътай. Сталинградда Совет Армиягъа аминликге ант эте.

Ону Урюпинский шагъаргъа военно-технический училищеге охума бакъдыра.

Шо училищеге ол коммунист партияны сыдыраларына да къабул этиле.

Абузагъир училищени битдирип, лейтенант чин де алып, взводну командири болуп биринчилей душмангъа къаршы Прибалтийск, сонг Темиркъазыкъ, Гюнбатыш фронтларында дав эте. 1944-нчю йылны июн айындан башлап, 2-нчи Беларус фронтгъа чыгъарыла. Лейтенант Абузагъир Къасумхановну Беларус фронтда Одер оьзенни боюнда, Краков шагъарда болгъан къатты ябушувларда гёрсетген къочкакълыкълары ва 1945-нчи йыл май айда намарт душмандан Совет Асгерлер уьст болгъаны саялы СССР-ни Оьр Советини къарары булан «За победу над Германией» ва Уллу Ватан да-вну I, II даражалы оьрденлери булан савгъатлай.

Уллу Уьстюнлюкню шатлы гюнюн ол Польшада къаршылай.

Немис фашистлер булангъы дёрт йыллыкъ давдан сонг узакъ къалмай, 1945-нчи йыл июн айны башында, Абузагъирни Забайкальскидеги резервный фронтгъа, 67-нчи Гюнбатыш фронтну атышыв полкуну ротасыны командири этип йиберелер. 1945-нчи йыл сентябр айда милитарист Японияны Квантунский армиясын Совет Армия шексиз

къолгъа алгъан сонг, ротаны командири, гвардияны лейтенанты Абузагъир Зайнутдинович японлар булангъы бир айлыкъ ябушувларда гёрсетген къочкакълыкълары учун, Забайкальск фронтну командующийи, Советлер Союзуну Маршалы Малиновский ону «За победу над Японией» деген медаль булан савгъатлагъан. А.Къасумханов 1945-нчи йылны ахырында эсен-аман ата юртуна къайта. 1946-нчи йылны башындан тутуп загъмат фронтда иш башлай. Райисполкомну жаваплы секретары, 6-7 ай оьтюп район финан бёлюкню заведующийи болуп ишлей. 1949-нчу йылдан башлап районну башчылары Абузагъирни районну компартиясыны инструктору этип белгилейлер. 1954-нчю йылдан башлап ону район заготовительный конторагъа директор этип бакъдыралар.

Эки йылдан сонг огъар къайтара финан бёлюкге ёлбашчылыкъ этмекни тапшурула. 1960–1963-нчю йылларда Абузагъир районну компартиясыны инструктору болуп ишин узата. Бизин район Буйнакск районгъа гирген вакъ-

тиде де ол хыйлы къурумларда баш бухгалтер, баш экономист ва шолай оьзге жаваплы къуллукъларда ишлей. 1973-нчю йылда А. Къасумханов йыллары етишип пенсиягъа чыгъа. Къайда ва не ерде ишлесе де, не ишге бакъдырылса да А.Къасумханов халкъны разилигин алып загъмат текген ва шо саялы да тийишли савгъатлар булан кёп керенлер савгъатлангъан.

Къарабудагъгент юртдагъы тарих-эл ахтарыв музейде Уллу Ватан да-вну ортакъчысы, гвардияны лейтенанты Абузагъир Къасумхановгъа багъышлангъан бёлюк бар. Эсгерилген бёлюкде ону дав ва загъмат ёлундан суратлары, савгъатлары ерлешдирилген, ону гъакъында язылгъан. Къарабудагъгент районну оьсюп гелеген яш наслусун эсгерилген музейни къуллукъчулары патриот ругъда тарбиялавда, Уллу Ватан давда бизин къочкакъ аталарыбыз гелтирген уьстюнлюкню эсделигин яшатмагъа болушлукъ эте.

Бугюнлерде, уллатамны ону уллу уланы Зайнутдинни уланы Абузагъир Къасумханов да уллатасыны ишин узата. Огъар уллатамны аты къоюлгъан. Бир нече йылланы боюнда Къарабудагъгент район администрацияда баш бухгалтер болуп чалыша.

Уллатамны ярыкъ келпети буса, бизин эсибизде, юреклерибизде яшай.

Биз, оланы варислери, ярыкъ яшавгъа ёл ачгъан уллаталарыбызны унутмай, даим эсде сакълама герекбиз.

Ажей МАМАЕВА,

Къарабудагъгент районну билим берив управлениесини баш касбучусу, Абузагъир Къасумхановну торуну.

Абдурагъман МАГЪМУТОВ:

«Оъзлер де, жамият да къабул этмежек»

Алдагъы гюнлер Магъачкъалада Дагъыстандагъы Россияны загъмат ва социал якъдан министерлигини медик-социал экспертиза баш бюросу оъзлени ишини гъасиллерин чыгъарды. Шонда Дагъыстан Республиканы Гъукуматыны Председателини заместители Абдурагъман Магъмутов, Халкъ Жыйыныны савлукъ сакълав комитетини председатели Ильяс Мамаев ва Дагъыстанны савлукъ сакълавгъа ва загъматгъа къарайгъан министерликлерини, Росздравнадзору, ФОМС-ну ёлбашчылары ортакъчылыкъ этдилер.

– Сизин тармакъ яшавда айрыча агъамиятлы. Неге туюкълар да, сизге жамиятда лап да къарав тарыкъ ватандашлар булан аракъчылар юрютмеге тюше. Шону учун оъзюгюзню ишигизни англап, гъакъ юрекден янашмакъны тилеймен. Сакъатлар – кемекеге харлы адамлар. Олагъа аслу тергев берип янашмагъа ва жаны авруп гъайын этмеге тийишли. Биревлер йимик оланы гъалы булан пайдаланып, къазанма тюшмей. Гъали хас асгер гъаракатдан яшларыбыз къайтар. Оланы да бирлери сакъатлангъан. Олагъа менден гетсин, есине етмесин дейген кюйде, уьстденсув янашывугъузнуну оъзлер де, жамият да къабул этмежекни билигиз, – деп билдирди вице-премьер Абдурагъман Магъмутов.

Савлукъ сакълав ва яшавлукъ политика комитетни председатели Ильяс Мамаев медик-социал экспертизаны ва къошулгъан ведомстволаны бирликде документлерин электрон къайдагъа чыгъаргъанлыкъны, ишни санянын яхшылашдырагъанлыкъны адамлагъа пайдасы тиежек деп белгиледи.

Шонда Дагъыстандагъы медик-социал экспертизаны баш бюросуну ёлбашчысыны заместители Анзор Зейдулаевни доклады аслуерни тутду демеге ярай. Ол оъзюню сёйлевюнде, аврувланы ерине етишдирип, тындырыкълы кюйде медицина тергевлерден оьтгермей, направиениелени медик-социал экспертизагъа бакъдырагъан идараланы эсгерди. Сонг да, ол медицина къурумланы бир-бири

булангъы байлавлукълары осал экенни гъакъында да айтды.

Жыйында Дагъыстанны савлукъ сакълав министрени заместители Патхула Патхулаев шоллай масъалалар тувлунгъанда, мекенли тергевлерден чыгъаражакъ ортакъ бирлешген комиссия къурмакъны таклиф этди.

Абдурагъман Магъмутов медицина идараланы да, медик-социал экспертиза къуллугъуну да арасындагъы кемчиликлени тындырыкълы кюйде ахтармакъны тапшурду. Ол белгилеген кюйде, шоллай тетиклер

къутгъарылагъан саялы аврукюйде авруйгъанлар инжине, къыйнала.

Дагъыстандагъы медик-социал экспертизаны баш бюросуну ёлбашчысы Шамил Рамазанов республикадагъы яшланы да, уллуланы да арасында нечакъы сакъат ва оланы не йимик аврувлары барны гъакъында гъисап берди. Ол аста-аста сакъатлыкъдан пенсиягъа чыгъагъанланы санаву артып тербийгенни билдирди.

СУРАТДА: жыйын юрюлеген вакъти.

Гиччипавланы сав-саламат сакълама сюе бусагъыз...

Бизин республикада да Яшланы халкъара якълав гюнюню алдында гиччипавлагъа багъышлангъан чаралагъа гъазирленив мердешге айланып къалгъан демеге ярай. Дагъыстанны савлукъ сакълав тармагъы да хантав турмай оъзлени янындан пайдалы ишлер этмеге къарай.

Айтагъаным, оьр категориялы врач, акушер-гинеколог Райзанат Магъамматова билдирген кюйде, касбучулар учун яшланы гъайын этив олар тувгъанча башлана. Ол шо гъакъда айта туруп, гележекде аналар болма сюегенлер негер тергев этмеге герекни эсгерди:

– Болажакъ аналар оъзлени къарнындагъы яшын эсен-аман сакълама сюе буса, олар учун онгайлы шартлар яратма герек. Инг башлап анасыны къаркъарасыны да ва психика янындан да савлугъу болма тарыкъ. Шо масъалада яшны атасы ягъадан къарамай, ананы да, баланы да савлугъуна агъамият бермеге тюше.

Яшланы якълав дегенде, нарыста бу дюньягъа гелгенче биз оланы гъайын этмеге борчлубуз. Болажакъ аналар шогъар оъзлени ою, англавлары булан алданокъ онгарылма тарыкъ. Ашайгъан ашына маъна бермесе ярамай. Сонг да, савлугъуна зиян гелтиреген затланы къоллайгъанлыкъны токътатмагъа, врачланы тергевлеринден чыкъмагъа тийишли. Гъасили, шу мен эсгерген пайдалы ёравлар яшны савлугъуна къоркъунчлукъ гелтиреген заралланы алдын алмагъа бола. Яш тапмагъа сюегенлер умуми ва хас къаравлардан оьтмеге тюше. УЗИ-ден чыкъмагъа, гармонлагъа, инфекциягъа ана-

лизлер бермеге тарыкъ. Ондан къайры да, ашайгъан ашыгъызгъа къулакъасыгъыз. Шоларда фолиевая кислота, йод, железо болмаса ярамайгъанны англагъыз. Эгер шолар етишмесе, къурсакъдагъы яшны оьсювюне яман таъсир этежек.

Врач-касбучу белгилеген кюйде, психология гъалына аслу кюйде агъамият бермеге тарыкъ. Болажакъ ана даим къарсалавларда, «стресслер» булан турса, яш болжалындан алда тувмакъ бар. Шо саялы да атасыны ортакъчылыкъны бек герекли. Авлетлер сюеген ата-ана экиси де шогъар жаваплы янашмагъа тюше. Эргишилер

де инг башлап медицина къаравлардан чыкъмагъа тарыкъ. Оъзлени яман къылыкъларын ташламагъа герекни унутмагъа ярамай. Айрокъда узакълангъан аврувлары барлар сакъ болмагъа герек.

– Эгер къатынгиши сав-саламат, врачлагъа да юрюй буса, огъар касбучуланы да, ювукъ адамларыны да якълаву етишсе, шо заман савлугъу булангъы яш туважакъы ва ол аманлыкъда оьсежеги гъакъ.

Дагъы да мен бир затны эсгермеге сюемен. Кёбюсю ата-аналар прививкалардан баш къачырма сюелер. Шо дурус туюкъл. Шо прививкаланы тувгъандокъ, яшлар табагъан уйде де, сонг яшавуну биринчи йылларында да этдирмеге тарыкъ. Бир-бир ата-аналар шо масъалагъа къулакъасма суймейгенге яшлары паротит, къызамукъ, инакъ, бувулагъан ётел ва оьзге югъагъан аврувлар къабунуп инжинелер. Шо югъагъан аврувлар бек къоркъунчлу, шолар яшланы сакъат этмеге бола. Мен ва мени иш ёлдашларым авлетлерине чечек этмеге суймейген ата-аналаны санаву артып барагъанны гёребиз. Ата-аналаны гиччипавланы гъайын этегенлиги оланы жаваплы янашывундан башлана. Яшланы халкъара якълав гюнюн белгилей буса, жамиятгъа гиччипавланы савлугъун, оланы ихтиярларын якъламакъны уллу умпагъаты бар экенни эсине салма сюемен, – деди белгили врач Р. Магъамматова.

Къыйынлы операциялар этиле

Артдагъы йылларда бизде де гъалиге ерли этилинмеген операциялар оьтгерилеген болгъан. Мисал учун, Темиркъазыкъ Кавказ округда 2022-нчи йыл биринчилей «Ozaki» деген юрек-къантамурлар булан байлавлу операцияны Дагъыстандагъы кардиология ва юрек-къантамурлагъа къарайгъан центрны врачлары этген эди. Гъали эсгерилген центрны касбучулары шо юрек операцияны оьзге къыйынлылары булан бирче адатлангъан къалипде оьтгерген болгъан.

Озаки деген японлу кардиохирург биринчилерден болуп инновация методикасына гёре ишлеп, юрекни къысылгъан орта къапгъачын тайдырып, янгысын салагъан къайданы яшавгъа гийирген. Гъали шо операция японлу алим Шигеюки Озакини атын юрюте. Врачлар айтагъангъа гёре шо узакъ замангъа бола.

Алдагъы гюнлерде 67 йиллыкъ Шамсият Гъажиевагъа шоллай операцияны этмеге тюшген. Ол кёп узакъ заманлар къаны ташып инжинип тургъан. Шондан юреги авруп, эсден тайып, тыныш алагъаны осаллашып ону бир де паракатлыкъны болмагъан. Ахыры да, медицина тергевлерден оьтгенде, юрек къантамурларындагъы къан осал ишлейгени, шону къапгъачы къысылгъаны ачыкъ бола. Огъар артгъа салмай, тезликде «Озаки» операция этип, юрегини къапгъачын алышдыргъанлар. Ш. Гъажиева къолайлыкъгъа бара, янында ювукъ адамы булан юрюп, таза гъавада гезеп айланма бола.

Бетни Паху ГЪАЙБУЛЛАЕВА гъазирлеген.

Алав АЛИЕВ

Янгыртма заман болган

Артдагы вақтилерде республиканы экономикасыни оёсуюне бағъышланган гъар тюрлю генгешлерде, жыйынларда, Мағъачкъаладан Каспийскиге, гъатта Грозныйгъа ерли темир ёлдан юклерден къайры, адамланы ташыйган поездлени де юрютмекни масъаласы гётериле. Шо таклиф ойтген айны ахырларында Ставропол крайда ойтгерилген Кавказ инвестиция форумда да чалынды, арагъа чыкъды. Дагъыстангъа гелеген туристлени санаву йыл сайын артагъанлыкъны гысапгъа алгъанда, шо дурус, пайдалы хыяллар буса да ярай.

Тек, тюзюн айтгъанда, бир тюрлю сораулар да тувулунмай кълмай. Неге шоланы арасында Буйнакск ёкъ? Тавлар элини биринчи тахшагъарын не себепден тергевсюз къойгъан?

Ойтген заманлагъа кълыйтып, Дагъыстанда темир ёлланы кзурувну тарихин эсге алсакъ, шону Порт-Петровскиден – Темир-Хан-Шурагъа юрюйген паровозларсыз, поездлерсиз гёз алгъа гелтирмеге бажарылмай. Шо бизин миллетни умуми дагъыстан халкъ учун этген уллу сахават иши эди деп де кшошма тюшедир. Октябрь инкылапны атындагы татавул йимик тарихибиздеги гёрмекли, оьктем болардай агъвалатланы бири.

Ёлну кзурмакъ учун янгыз бир йылны ичинде ерли бийлер, савдюгерчилер ва оьзге мадарлы адамлар 3 минг манат жыйгъан эди. Гъалиги акъча булан тенгелешдирмегиз. О девюрлерде арбасы булангъы ат 5 манатгъа, сыйыр 2 манатгъа, къой 20 кепекге сатыла эди. Кзурулуш ишлени Торкъали, Къапчыгъай, Капир Кзумукъ ва башгъа юртларыбызны жамаатлары юрте эди.

Озокъда, ёлну гъакъында лакъыр юрюлегенде пача офицерни, губернаторну янындагы асгер таржумачы, тёбенкъазанашлы, Абдул-Къадирни агълуюскунде тувгъан белгили инженер Адил-Герей Дайитбековну эсге алмайлы болмайсан. Бары да кзурулуш ишлеге жавап берген ол эди. Ондан кълары, Москвадан, Санкт-Петербургдан айланып, Дагъыстангъа темир ёлну кзурувда сынаву бар касбучуланы алып гелген эди. А.Дайитбеков кългъарулу 30-нчу йылларда бизин хыйлы макътавгъа айтылган адамларыбыз йимик Сибир якълагъа сюрдюн этилген ва дагы Дагъыстангъа кълйтмагъан, Бакуде гечинген.

Биринчи поездни темирханшураулар музыка ва гюл байламлар булан 110 йыл алъякъда, 1915-нчи йылны июль айыны 6-нда къларшылагъан.Шондан сонг шагъарны ва айланадагы юртланы яшаву бюс-бютюнлей алышынма башлагъан. Янгы заводлар, устаханалар, базарлар ачылган, бир нече кълнакъ уйлер кзурулган. Тизив табият шартлары булангъы ерде орунлашган Темир-Хан-Шурагъа яй айланы вакътинде ял алма поезд булан пайдаланып тыш губерниялардан адамлар геле эди.

Бизде 19-нчу асрудан кълган архитектура эсделиклер онча кёп туюл. Шоланы бири – Торкъалидеги вокзал. Вокзалны да, ёлну йимик янгыртмагъа тезокъда заман болган эди. Эгер де биз айтагъан пикрулар яшавгъа чыкъса, шо не якъдан да пайдалы, асувлу ва маъналы иш болуп токътажакъ эди.

• Судну залындан

ТЕРС ИШЛЕРДЕН КЪОРУМАГЪАН

Челябинскидеги област судда 17 йыллыкъ дагъыстанлы Рамазан Абакаровну уголовный ишине къларалган. Ол асгер самолётну яллатган деп айыплана.

Судгъа бакъдырылган материаллагъа гёре, ол Буйнакскиде тувган. Ата-анасы ва эки иниси булан онгача уйлерде яшай болган. Бир ерде де не охумай, не ишлемей турган. Алдагы школасыни директору айтаган кюйде, уьч экзаменни бермеген ва аттестатсыз кълган. Физкультурадан кълары, кълган дарслардан аслу гълда экилер ва уьчлер алып турган. Эришивге бек гъаваслы яш, тез кълбуна, оьзгелени таъсирине тез тюше. Атасы уланларыны уллусун бек кълтты, талаплы кюйде тарбиялай, тек терс ишлерден кълоруп болмагъан. Ону судда якълама бир ювукъ адамы да гелмеген.

2023-нчу йылны ахырларында ону булан Интернет-

ден таба Украинадагы хас кзурумланы кзулукъчулары байлавлукъгъа чыкъган ва 4,5 миллион манатгъа Челябинскидеги аэродромланы бирисинде токътаган асгер самолётну яллатма таклиф этген. Буйнакскиден 2 минг чакъырым ареке ерлешген шагъаргъа не кълйдалы етишмекни, тарыкъ ерни нечик тапмакъны мекенли англатган, гъазирлик ишлеге 25 минг манат бакъдыргъан. Шо акъчагъа ол Челябинскиге бараган поездге билет, резин кългъапплар, келпет ва террорчу чапгъынны ойтгермек учун оьзге тарыкъ-герекни алган.

2024-нчу йылны январ айыны 4-нде авиабазагъа ювукъдагы бавлардан яшыртгъын

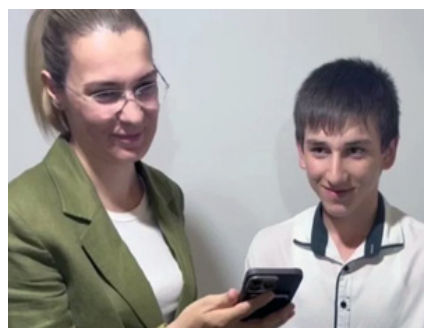

ичине гирип, бензин тёгюп, асгер самолётгъа от салган. Гъакълбалыкъ болмагъан жинаятчыны полицейскийлер артындагы гюн Юрюзан шагъарны вокзалында тутгъанлар.

Суд Р.Абакаровну чагъын гысапгъа алып, ону 8 йылгъа эркинликден магърым этмек деген къларарны чыгъарган. Яллаган самолётну ярашдырмакъ учун талап этилеген 62 миллион манатны да пачалыкъгъа кълйтарма тюшежек.

КЪОЧЧАКЪ ЯШ

Алдындагы гюнлер Магъачкъаладагы 41-нчи школаны 9-нчу класыны охувчусу Магъаммат Абдулгъакимов Октябрь инкылапны атындагы татавулну бою булан уьуне кълыйтып геле болган. Бирден гёз алдында татавулну кълыйрында ойнап тураган гиччи яш аягъы тайгъалап сувну ичине тюшюп гетген.

Магъаммат, уланпавгъа гючлю агъымы булангъы татавулдан чыкъмагъа бир имканлыкъ да ёкъ экенин англап, шоссагъат, бир мюгълетте де ойлашмай кёмекге алгъа-

саган. Яшны кълыйрына юзюп гелип, бир гъавур заман ону батылма кълыймай сувну уьстюнде сакълап турган. Сонг бары гючюн-кълуватын жыйып, эсен-аман ягъагъа чыгъарган. Огъар бир зарал

да болмагъанына тюшюнгенде, уьуне етишдирген.

Охувчу яшны кълоччакъ иши гъакъландагы хабар Республиканы Башчысына етишгенде, Сергей Алимович Магъамматгъа телефондан таба зенг этген, ону булан оьктем болагъанын айтган, ата-анасына уланына берген тарбиясы учун, гъакъ юрекден баракаласын билдирген.

15 йыллыкъ Магъаммат Абдулгъакимов «Батылагъанланы кълутгъаргъаны учун» деген медаль булан савгъатланажакъ бирдагы бир дагъыстанлы болажагъына шекленме тюшмей.

02 БИЛДИРЕ

Июн айны 3-нде эртен вакъти Магъачкъала-Оьр Гуниб ёлну 12-нчи чакъырымында бек чалт гелеген «Лада Гранта» ёл низамны бузуп, юк ташыйган уллу машинге бетге-бет урунган. Хатабалагъны натижасында «Лада Грантаны» гълдауучусу, 46 йыллыкъ кълатынгиши шо ерде оьлген.

Дагъыстанны Ич ишлер министрлигини маълумат бёлую билдиреген кюйде, гетген жума республиканы ёлларында 14 хатабалагъ болган. Шоларда 3 адам оьлген ва 15 адам яранган. Яралангъанланы арасында уьч яш да бар. Ондан кълары, полицейскийлер артдагы гюнлерде машинлерин эсирген кюйде гълдагъан 78 адамны тутган.

Июн айны 2-нде аманлыкъны кълоруйган кзурумлар Кълзылюртдагы кёп кълбатлы уйлене бирисиндеги квартирин савут этеген цехге айландыргъан 39 йыллыкъ ерли адамны тутган. Огъар къларшы уголовный иш ачылган.

Июн айны 2-нде Докъузпара районну юртларыны бирисинде терен ойтангъа тюшюп чыгып болмагъан аюв балагъа кёмек этгенлер. Ерли адамлар аркъанлар булан ойтангъа

батгъычны тюшюрген. Шо батгъыч булан пайдаланып, аюв «кълапгъундан» парахат кълутулган ва ойтандан чыкъгъандокъ анадаш орманларына багъып кълчган.

Тарумов райондагы бир нече гемелери булангъы «Прогресс» деген акционер кзурумгъа пачалыкъны ихтиярына 630 минг манат кълуду тёлеме тюшежек. Гетген жума кзурумну ишчилери Каспий денгизде 1718 кило сазанны тутган болган. Тек документлеринде 211 кило тутганбыз деп гёрсетген болган.

Июн айны 1-нде Гоцатль ГЭС-де ярашдырып ишлер ойтгерилеген вакътиде ишчилени бириси хапарсыздан 6 метр бийикликден ерге тюшген. Тез етишип гелген врачлар нечакъы къласт этсе де, ону оьлюмден кълутгъарып болмагъан.

Май айны 30-нда Табасаран район суд агъачлыкъда 5 эмен терекни гесген ерли адамны шарт булан эки йылгъа эркинликден магърым этген.

Бетни гълзирлеген Алав АЛИЕВ.
Интернетден алынган суратлар.

Аты да, хаты да халкъына белгили

Абдулгʻамит МИЧИГИШЕВ

«Террорчу» Темирхан

Телевидениени ерли шагъар программа-сы гъар ахшам дегенлей билдирип-буварып тербейген кюйде, коммунал кѳуллукълар учунгъу гъакъланы, айрокъда токъга, газгъа, исси ва сувукъ сувлагъа гъар ай берилме герек гъакъланы заманында тѳлемесе, оланы гесме, къайтарма бола. Энни шагъарны хас кѳурумлары шо коммунал кѳуллукълары учун топланган борчланы аян этмек учун ва тѳлевню низамын ѳрукълашдырмакъ муратда асувлу чаралар гѳрме токъташган. Демек, гъакъланы тѳлев бир урувгъа, яни, борчлар тѳлегинче, гысаплашыв центрда ѳтгерилежек. Тѳлемегенлер токъдан, газдан, сувдан магърюм кълма бола.

Бир ай да бир гюнге сама артгъа салмай тѳлеп турган Темирхан тѳлевню болжалы уѳч гюнге ѳтѳп барагъанына бек талчыгъып, пенсиясы гелгендокъ, пачалыкъ булан гъакълашма токъташа. Тѳлеген заманы ичиндеги бары да квитанцияларын да, ѳзге тюрлю документлерин де: паспортун, пенсия ва ветеран шагъатнамаларын да, хас справкарларын да унутмай мекенли кюйде онгарып, гысаплашыв центргъа онгарыла. Темирхан шагъарны баш орамында ерлешген шо бинагъа гиргенде, ону ичи балжибин уя йимик ѳкюрѳп тура эди. Къайсы терезени, къайсы бѳлюкню алдына барса да, уллу гезик: теберишив, тюртѳшѳв. Бу тамазаны гезикде токътама да савлугъу имканлыкъ бермей – аякъларындан канты бар. Давну ортакъчысыны, загъматны ветераныны шагъатнамаларын гѳрсетип, гезиксиз гирейим десе де, эретурганланы кѳбюсю шо тайпа эренлер ва къатынгишилер. Сонг да, тамаза ѳзю де олай кылыкъдагъы адам тѳгѳл. Шо саялы, заманы да баргъа гѳре, гезик де тутуп, Темирхан ягъадагъы алаша гиччи столну кырындагъы шанжалда олтура. Столну уѳстѳне кѳолундагъы пакетин де салып, бу гъарасатгъа, уллу болган ва эсли адамлардагъы къарсалав-къабарывлагъа къарап, ойгъа бата. Уллу Ватан давну къагърулу йыллары: атылагъан бомбалар, сызгъырагъан гюллелер, яралылары агъ-уѳгъ авазлары. От-ялын гѳз алдына гелип, о ѳѳжетли ябушувларда ѳзлѳне гѳрген къыйынлыкълар, шо къыйынлыкълардан ѳтѳп, бугюнлеге етишген ветеранлагъа гъалиги янашывлар огъар ичинден агъ урдура. Бу наслу ичиндегин кыргъа чыгъарып да уѳйренмеген чи дагъы.

Темирхан шолай ойгъа батган мюгълетде бир алаша, къатанкы, башы инбашларына гирип кълган, чонкыгъа тѳшгендей ичге гетген чачмалардай гиччи гѳзлери, башындагъы къара шляпасы солпу-солпу уллу кѳулакъларын басып токътагъан тонкѳусув гиши де ону кырындагъы шанжалда ерлеше. Бираз заман олтурган сонг, о гиши Темирханны столну уѳстѳндеги пакетине тиклене, сонг башын бир якъгъа буруп, кѳулагъын шо пакетге бакъдырып, аста иелип, эки яндагъылар шекленмейген кюйде тынглап къарай. Шогъар да кълмай, кѳолуну аясын солпу кѳулагъына кѳмекчи къллакъ этип, мекенли тынглай –

Белгили журналист Абдулгʻамит Мичигишев «Ленин ёлу» газетге 1971-нчи йылны 20-нчы сентябринде ишге тѳшген ва кыркъ йылдан да кѳп анадаш кѳумукъ халкъына къллам булан гълал кѳуллукъ этген. Россия Федерацияны ва Дагъыстан Республиканы маданиятыны ат кълзанган кѳуллукъчусу. Шо заманы ичинде ол халкъыны белгили адамларыны гъакъланда кѳп тюрлю очерклер, макълалар язган, олардан баянлыкълар алган. Аслу иши булан бирче Абдулгʻамит адабиятны проза тармагъында да чалышган. Ону «Къысгъа хабарлар» деген китабы ва очерклери айры китап болуп чыкыган. Бу йыл Абдулгʻамит Шихсолтанович тувганлы сексен беш йыл тамамланды. Гъакъ юрекден кѳутлап, савлукъ ва узакъ ѳмюр ѳрай туруп, ону къысгъа хабарларыны бир нечесин охувчулары тергевюне беребиз.

Я.БИЙДУЛЛАЕВ

шону да не Темирхан, не де ѳзгелер эс этмей. Бу гиши, еринден туруп, ари-бери юрѳп, кълйтара гелип олтуруп, дагъы да бир нече керенлер шолай тынглай. Бираздан, аста кыргъа чыгып, бинаны албетиндеги тамгъа илинген телефон – автоматны кѳулагъына алып, бир затлар сѳйлеп, кълйтара бинаны ичине гире. Шо мюгълетде Темирхан еринде къаршы болмай, ону пакети буса столну уѳстѳнде. Бу гъл о гишини бек гълеклендире.

Тез кълйтара барып, дагъы да телефон-автоматны кѳулагъын гѳтере. Бу гезик ол кълйтара бинагъа гиргенде, Темирхан еринде олтуруп табула. Гезик нече де бек аста юрѳюгенге ичибушуп, ари-бери юрѳп гелип, Темирхан негъакъ къарсаламакъдан, гелгенлени кѳуллугъун кютебиз деп олтурган жагъил-жагъил тиштайпалагъа сѳзѳн айтып зая этмекни, пайда чыкъмажакъны бек яхшы билип, ол дагъы да ойгъа бата ва ѳзю де билмей бир мюгълетге кългып кълала. Муна шо мюгълетде кырда уллу гъарасат, ала-пелекет болуп гете. Шоссакъ бу гъарасат бинаны ичине де етише. Гълекленив, кълвгъа, кычырыкъ, буйрукъ тавушлар бинаны ичин елей. Темирхан буса бетлеринде къара маскарлары булангъы ала опуракъ гийген арнаутдай эки улан ѳзѳн сермеп-хармап тутганны, кѳолларына бугъав салганны билме де билмей. Эсин жыйганда да, гъеч затны англап болмай адап кълала.

Гелгенлер, кычырып буйрукъ берип, бинадагъы халкъны барысын да тезлик булан кыргъа чыгъара. Сонг ала опуракъланы пагонларында уллу юлдузлары булангъы бириси Темирхангъа:

- Бу пакет сеникими? – деп сорай.
- Воллагъ, дюр. Не эте болса? – дей тамаза.
- Не этегенни онда билерсен. Ал шону кѳолунга, юрѳ! – деп, тез Темирханны да алып кыргъа чыгып, ари тайып:
- Пакетни ичиндеги недир? – деп сорай офицер.
- Документлерим, квитанцияларым, – деп тутулуп-тутулуп жавап кълйтара Темирхан.
- Дагъы гъеч зат ѳкъму? – деп къланыгъа о гиши. Темирхан ойлаша, ойлаша, гъеч зат эси не гелтирип болмай ва:
- Воллагъ, дагъы гъеч зат ѳкъ деп тураман, – деп жавап бере.
- Кѳулагъынны салып тынглап къара чы, сонг билерсен, бармы-ѳкъму? – деп тува о гиши.

Темирхан, гертиден де, кѳулагъын къллап тынглап къараган сонг, эсине гелип:

- Тѳз айтасыз, воллагъ, бар, шонда будильник сагъат бар.
- Вот именно! Айт гъали, ону нечеге онгаргансан, нечакы гѳчю бар? – деп къланыгълар.
- Мен уѳйден чыгъаганда чы 10-гъа ярым эди, гъали билмеймен. Сиз пакетни ари-бери чайкълансыз чы дагъы. О будильник буса бѳттѳбен салмаса ишлемей эди. Гысаплашыв центргъа гелгенде, бир ѳл болуп кълыр, шону да сагъат устагъа гѳрсетермен деп алган эдим. Бѳтѳнлей эсимден чыгып кълган, эливаш, – деп, Темирхан ерге ташланган пакетге узатыла.

Шо мюгълетде ала опуракъ гийген маскарларыны бириси пырх-пырх деп кѳлеп йибере.

– О сизге кѳлѳю тѳгѳл, бизин шо саялы не-

чакъы заманыбыз гетди. Биз шунда гелгенли аякъ тѳпде айланаган шо гѳлемсиз «игит» кълйда? Шогъар бир уллу савгъат этер эдик, – деп пагонларында уллу юлдузлары булангъы гиши эки янына къларай. Тек «террорчуну» юзѳн ачган «игитни» тѳсю де ѳкъ. Ишни гъакълкъланын англагъандокъ, ол бу ерден уѳѳюрѳлѳп кълган экен.

Батдал булан Сатыбал

(ѳришив)

Батдал да, Сатыбал да – айырымас кѳурдашлар. Олар кѳбюсю бирче болалар. Гиччи затны да уллу этип, эришеген гезиклер де аз ѳлукъмай.

Бир гюн, кѳуллугъум болуп, алгъасап бараман. Ажжалгъа-талав йимик, экиси де, эрише туруп, къаршы болуп кълмасынмы! Мени гѳргенде, Батдал:

– Муна Якъупбек, бизге суд этежек, – деп, кѳолумдан тутуп токътады. Тынгламай гетме кѳй де ѳкъ, атам чакъы гиши.

– Сен билесен чи, – деп сѳзѳн башлады ол, – бир нече йыллар алда, халкъланы гысабын алыгъа гѳре, эренлерден эсе кълтынгишилени санаву кѳп деп токъташдырылган эди. Озѳкъда, о тѳз. Тек гъали мени ѳравларыма гѳре, кълтынланы санаву да, эренлени санаву да тенг болма герек.

– Ону сен нечик токъташдырып боласан. Аз заманы ичинде эренлер шонча артма боламы? – деп, сѳз кѳшду Сатыбал.

– Бола, болмаса айтаманмы дагъы! Мен кѳп ерлерде болганман: орамларда да, автобусларда да, поездлерде де кѳп тергев этип къларайман, гѳзлериме эргишилер кѳп тие, – дей Батдал дагъы да.

– Янгъыз сени гѳзлеринге кѳп гѳрѳнген булан битип къламы, оланы санап чы къларамагансан, – дей Сатыбал.

– Муна, кълара, шо бараган дѳртевно, бизге къларшы гелеген экевню, гълана, шовву уѳчевню ...кълайсын бирин айтайым, гѳремисен, барысы да уланлар, – дей Батдал.

– Яхари, Батдал, сен тайышганмысан? Олар чы барысы да шалбарлар гийген, башларындагъы тѳклерин де артдагъы модагъа гѳре кълсгъартган кълзлар. Сен тюрлю адамсан, аллагъакъчун, мода, уѳюнг йыгълмагъыр, мода! – дей Сатыбал.

– Не мода? Дюр мода! Мода деп айтып нени буса да этеми? Кълтынгиши кълтынгиши кѳюнде турма герек. Мен шо модачы кълзлагъа «мыйыкълсыз уланлар» деймен. Муна, шогъар гѳре де, эргишилени санаву да артган, – деп, Батдал енгилмей.

– Пий, ѳлегенлеге – ажжал, воллагъ, шу гиши тайышган! Ва сени уѳюнге будай явгъурну адамы, шалбар гийген булан эргиши болуп къламы? Олай болганда, узун чач кълйган уланлагъа да кълзлар деп айтма тарыкълмы дагъы? Аллагъисен, Якъупбек, кълрасана шу айтаган затгъа, тѳзмю шо? – деп, Сатыбал гълекленип йибергенде, буланы эришивлѳгѳне баш кълшма сѳймей, бир багъаналар этип, негъакъ гетген заманыма да талчыгып, ѳлума тѳшѳдѳм. Эки де кълрт буса дагъы да эрише туруп кълалды.

Бир гюн де сакъламас эдим

Таягъына таянып, акъсакълайган ювугъу Батдалгъа Сатыбал:

– Не болган? Неге акъсакълайсан? – деп сорай.

– Не болсун: бир пысгъл кълтын посагъласын-дан туруп абзаргъа сепген сув бузлап болган гиленк бузда сыргъалап йыгълып, омуравдан бутум чыкълма аз кълалды, – деп жавап бере.

О ишни ариг гѳрмеген Сатыбал:

– Огъ, уѳю йыгълмасын ону, нени буса да этеми? Шолай кълтынны уѳйде бир гюн де сакъламас эдим, – дей.

– Олай болганда, бир де къларама, барып айыр кълатынынны, – дей Батдал да.

Адабият бѳлюк.

Ибрагим – гележеги бар кочап

Къаягент районлу кочапланы артдагы 15-20 йыл республика, бютюнроссия, халкъара халчаларында етишген устынюлюктери яхшы белгили. Янгыз Нариман Ибрагимовну, Ильяс Бекболатовну атларын айтсакъ да таманлыкъ эте. Бутюн олагъа ошамакъ, натижаларын такрарламакъ муратда минглер булангъы районлу охувчу яшлар озлени тренерлери де булан къасткъылып, халчаларда тер тегюп ишлейлер. Къаягент, Янгывикъри, Первомайское, Янгыкъаягент, Башлы якъдагы юртларда иш айрыча яхшы салынгъан.

Юртлу тренерлени гъаракаты булан яш кочаплар Магъаммат Магъамматов, Магъамматамин Бекболатов, Арслан Мирзаев, Магъамматгажи Къазаватов, Муса Пайзуллаев, Агъмат Ибрагимов, Багъавутдин Алибеков, Зугъум Арслангереев республика, бютюнроссия ярышларында гёрмекли устынюлюкте етишген. Магъамматамин Дадаев, Муса Пайзуллаев, Магъаммат Магъамматов, Ибрагим Къадиев юрт школада охувун тамамлап тахшагъарыбыз Магъачкъалагъа гечген ва онда спортну суйген журасы булан машгъулла.

Пагъмулу яш кочапланы бириси Ибрагим Къадиевни тамурлары Гъусеменгет юртдан. Спортну тутушуп ябушув журасын ол 6 йылында сайлагъан. Залгъа

муну атасы Магъамматрашит гелтирген. Ибрагим уллусу кърдашы Гъажакъай булан ерли тренер Зубайругъажи Керимхановгъа язылгъан.

Арадан 3-4 йыллар оьтуп тренерни ва яшланы аралыкълары ёрукъгъа тюше. Биринчи натижалар арагъа чыгъа башлай. Оьрге ёл алгъанланы башында агъа-ини Гъажакъай ва Ибрагим Къадиевлер биринчилерден болду. 2017-нчи йылда Ибрагим Къадиев 42 кило авурлукъда охувчу яшланы арасында республика чемпионатында 3-нчю ерге ес бола. Артдагы йыл шо натижаны 48 кило авурлукъда, 2021-нчи йылда буса 71 кило авурлукъда тутуша туруп гертилей. Шо йыл ол ерли орташколаны охуп битдире, Магъачкъалагъа оху-

магъа тюше ва тутушуп ябушувну А.Садулаевни атындагы школасында белгили тренер Элдар Намутдиновну башчылыгъы булан уйренивлер этмеге башлай. 2023-нчю йылны апрель айында Ибрагим Къадиев 20 йыл битмегенлени арасында 79 кило авурлукъда Россияны чемпиону деген атгъа ес бола. Шо йыл ва артдагы йыллар 21 йыл битмеген яшёрюмлени арасында Дюнья чемпионатына бармагъа ва эки гезик дюньяны чемпиону деген оьр атгъа ес болмагъа бажаргъан. 2024-нчю йылда ол уллуланы

арасында Россияны чемпиону болду.

Озьюню яш чагъына да къарамай, Ибрагим Къадиев майны 18-нде Магъачкъалада Али Алиевни эсделигине багъышланып оьтгерилген 55-нчи халкъара турнирни утмагъа бажарды. Ол йылны башында тизгёзюн аврутуп 4 ай халчада толу ишлемеге болмаса да, Россияны чемпионатыны алдында оьтгерилеген уллу турнирде оьзюню гючю сынады. Халчадагы биринчи ёлугъувларында сакълы янашса да, ярышланы лап жаваплы финалдагы тутушувун ол лап

оьр даражада оьтгерди. Ону Россияны алдагы йылында болгъан ярышларында устынюлюк тутушгъан дагъыстанлы кочап Аматула Расулов булангъы ёлугъувун тутушуп ябушувну сюегенлер кёп сююп къаравуллагъан эди. Ярышланы оьтгереген далапчылар биринчиликти къазангъан кочапгъа 500 минг манат акъча савгъат гъазирлегени эки де кочапны ёлугъувгъа дагы да бек иштагъландырды. Тогъартып тюз, эки де якъны хатирине тиймей таза оьтдю. Натижа – 12:4 санавлар булан Ибрагим Къадиев утмагъа бажарды.

Июнну 28-нде Москвада тутушуп ябушувдан Россия чемпионаты оьтгерилеж. Ибрагим Къадиев тренерни булан шоллагъа тындырыкълы гъазирлене. Ярышларда уьст болгъан кочап сентябр айгъа белгиленген дюнья чемпионатына баражакъ. Жагъил кочабыбызгъа уллу умутларына етмекни тилейбиз, устынюлюк ёрайбиз!

Магъамматрасул
ИБРАГИМОВ,
Къаягент район

Яхшы усталыгъын гёрсетген

Тахшагъарыбыз Магъачкъалада Украина бойда юрюлеген хас асгер гъаракатда ортакъчылыкъ эте туруп жан берген, оьлген сонг Къоччакълыкъ орден булан савгъатлангъан Нустапаев Гъамзат Магъамматгажиевични эсделигине багъышланып ябушувну грек-рим журасындан яшланы арасында республика турнир оьтгерилген.

Халимбекавул юртну командасы шо ярышларда оьзлени оьр даражада гъазирлиги барын, устынюлюк къазанма бажаргъан. Бири-биринден озуп устынюлюкге ес болма гъасиретлиги булан халчагъа чыгъагъан гъар яш кочап бары гючюн ва усталыгъын кьоллап, алдынлыкъны алма бажаргъанлар.

Шолай, тюрлю-тюрлю авурлукъларда гюч сынагъан халимбекавул-

лу кочаплар Мухаммат Арацханов, Умар Атаев, Атагъажи Алиев, Мухаммат Дайитбеков, Наби Къагъиров – 1-нчи, Умар Арацханов, Абдулмалик Жанакъаев, Мухаммат Арсланов, Мухаммат Алиев – 2-нчи, Мухаммат Жамалутдинов, Зайналабит Хамаев, Имамутдин Гъажакъаев, Алхас Далгъатов, Арслан Алиев, Али Алиев – 3-нчю ерлени къазангъан.

Яш кочапланы эсге-

рилген турнирге оланы тренерни Юнус Нурмагъамматов гъазирлеген. Турнирни гъазирлегенлер шулай ярышлар республикада спортну грек-рим журасыны оьсювоне болушлукъ этежегинден къайры да, яш наслуну патриот ругъда тарбиялама ва Ватанны якълай туруп жанын къурбан этген Гъ. Нустапаевни эсделигин сакълама имканлыкъ бережегине инанывун билдирелер. Ахырында турнирни ортакъчылары Гъ.Нустапаевни эсге алып бир минут шып болуп токътагъанлар.

СУРАТДА: ярышларда ортакъчылыкъ этген халимбекавуллу кочаплар.

Теннис оюндан ярышлар

Буйнакск райондагы Буглен юртну спорт къаласында теннис оюндан районну алдынлыкъгы учун ярышлар оьтгерилген.

18 йыл чагъындагы кызыланы арасында кыставуллу кюйде юрюлген уьчешивлерде Бугленни вакиллери алдынлыкъны кьолдан чыгъармай сакълагъан. А. Хасболатова инг яхшы ойнайгъанын гёрсепти алтын медальгъа ес

болгъан. Экинчи ерге Н.Хасболатова, уьчюнчю ерге буса Я.Сепиханова лайыкълы болгъан.

Уланланы арасында Чиркей юртну теннис оюнчулары бажарывлулугъун гёрсетип устынюлюк къазандылар.

Казим КЪАГЪРУМАН.

ЭКИ ЯР

«Бири – Сагитни яры, бириси – Экинни яр»

Узлият Ибрагимова 1944-нчю йылда Къарабудагъгъент районну Къакъашура юртунда тувгъан. Шаир ва журналист. Район газетни адабият къуллукъчусу болуп ишлей туруп Дагъыстан пачалыкъ университетни филология факультетин охуп битдирген. Ол «Яшлыкъны тавушу», «Гюллерим», «Сёнмейген от», «Шамчыракъ», «Гъасиретмен яшавгъа», «Юлдузлу ёллар» деген шиъру китابلаны автору.

У. Ибрагимова Россияны язывчуларыны ва журналистлерини союзларыны члени, Дагъыстан Республиканы маданиятыны ат къазангъан къуллукъчусу, «Ватанны алдындагъы къуллукълары учун» деген экинчи даражалы орден булан савгъатлангъан. Шаирбизни «Эки яр» деген балладасын охувчуланы тергевюне беребиз.

Я. БИЙДУЛЛАЕВ

Узлият ИБРАГИМОВА

Дюнъядай генг гёрюне
Чакъалы бет, къакъа тар.
Эсли затлардан магъа
Эсде къалгъан Эки яр.

Бири – «Сагитни яры»,
Бириси – «Экинни яр».
Бу бойларда батылгъан
Яшдагъы яшлыгъым бар.

Тавлар, тавну таяву,
«Чанкабет» боюн – башлыкъ.
Яда олар даимге
Бергендир, магъа яшлыкъ.

Ярланы уьстю къая,
Тюбю ташлыкъ, эни генг.
Ярлар чартлап, ярылып,
Ичинден чыкъгъанман мен.

Яда кимлер ачдыкен
Тартып эки де ярны?
Билгендир ортасында
Мени сюювюм барны.

Гюн тиймес Къакъа бойгъа
Ярыкъ юлдузум ягъып,
Мен дюнъягъа гелгенмен
Сюювюм ташып, агъып.

«Чакъалы бет» – гъайлегим,
«Чанкабет» – япу болгъан,
Къакъаны авзу айтмагъа,
Къангалы къапу болгъан.

Къаршы тав чар чилледен,
Тагъымчакълар ойгъандай,
Тюрлю ташлардан тишлеп,
Тюрлеп атым къойгъандай.

Тавлар гъайлекге салгъан,
Ай асырап, гюн чайгъан.
Гъюрю къызлар уьстюме
Гёнгюл гюлмелли яйгъан.

Тереклер тизилишип,
Бав болгъан мени учун,
Атабыз тешеп салгъан
Женнет емишден ичин.

Эсимде, бавубузгъа .
Къалгъаным бавчу болуп,
Баълибизге бозаргъан
Яшлагъа давчу болуп.

Атъялмандай тагъылып,
Терек башгъа, бутакъгъа.
Уру гелген яшланы
Къувагъаным якъ-якъгъа.

Къакъаны янгыртадыкъ
Той этип, къувун салып.

Къол арбаланы тешеп
Геле эдик гелин алып.

Иннырда яшлар этген
Эсимде ташдан уйлер.
Къалкъы башдагъы тойда
Ойнап бийийген кюйлер.

Эсимде сююв кагъыз
Гёзьяш тёгюп охугъан.
Гъислер къанатын яйып,
Уятгъаны юхудан.

Эсимде, ят яш гелип
Яшавумдан алгъаны.
Баш сюювюм етишмей
Бозлай туруп къалгъаным.

Эсимде, шо болгъан той
Оькюртеген Къакъаны.
Ташланагъан айшабаз,
Гъисабында чакъаны.

Эсли затлардан магъа
Эсде къалгъан эки яр.
Бири – «Сагитны яры»,
Бириси – «Экинни яр».

Сав дюнъяны гёредим
Эки де ярдан къарап.
Яшавумну безеди
Олар яхшылыкъ ёрап.

Эсимде, ер чайкъалып,
Элине къопгъан явгъа.
Дёрт уланы атамны
Шондан гетгени давгъа.

Эсимде, «Белгисиз» деп
Гелген авур кагъызлар.
Ана бетин гечеден
Алгъаны къайгъы гызылар.

Эсимде кебип анам
Къысгъан ойлу гёзлери.
Тебип юрекни къабын
Чыкъгъан авур сёзлери.

«Аявлу балаларым»,
Не ерлерде къалдыгъыз,
Анагъызгъа гётерме,
Авур намус салдыгъыз.

Кёклерде учгъансыздыр,
Оьзен сувларда агъып.
Не ерде жан бердигиз,
Ала гёзлерден багъып?

Яз булан гетсегиз де
Ана жанын паралап,

Сиз къайтмайсыз, яз къайта,
Явъюрегим яралап».

Эсимде анабызны
Туз гёзьяшына юзюп,
Охуйгъаным яшлагъа
Танг къатдырып, йыр тизип.

«..Айтыгъыз анабызны
Нечик гёнгюн алайым,
Оьртенли юрегине
Не басдырыкъ салайым?

Гетген гюню етишсе
Отлардан гийип гёлек,
Толкъунлангъан денгиздей,
Анабыз авур, гъалек»...

Эсимде, эки уланы
Давдан сакъат къайтгъаны.
«Яшланы анам, элге
Тапгъанман» – деп айтгъаны.

Эсимде, уллу стол
Ясалгъан гъар - бир заты.
Айланадагъы бизге
Атаны насигъаты.

Эсимде, заман гетип
Къанатланып къушлары,
Яшавну яшнатмагъа"
Этек чалгъан яшлары.

Айлар гетди, йыл оьтдю
Ишлеп уруп там сагъат.
Болуп оьтген затлагъа
Шо эки де Яр шагъат.

«Сагитни яры» энни
Юртну тёшю, къуннагъы.
Эсге сала шо ярлар,
Яшлыгъымны мундагъы.

Эсге геле, шо тезде
Юртгъа савбол этгеним.
Къысмет шолар буюруп
Ата юртдан гетгеним.

Гетсем де, къайтагъаным,
Гъар ахшам юлдуз болуп.
Яшагъаным юрт булан
Юрек сююнчден толуп.

Эсимде, гъар къаттыгюн
Къазангъа яш эт къакълап
Бозарып болагъаны
Атам — анам ёл сакълап.

Эсимде танг къатдырып,
Хабарлайгъан гечелер.
«Оразлылар» деп къарап,
Оьтегени нечелер

Эсимде, тав араны
Гёнгюн тарлыкъ алгъаны.
Атам-анам дюнъядан
Гетип-гетип къалгъаны.

Эснеп эссиз боламан
Боюмну бойлап ойлар.
Гъали алдындай тартмай
Мени шо къакъа бойлар

Не гъайран алдын йимик
Гече гетип къалмайман.
Шаршардай сувларындан
Неге леззет алмайман?

Неге айланмай тирмен
Сузу авазсыз агъа.
Сёнген чечекни йимик
Гёрюне Къакъа магъа.

Эсге геле оьтеген,
Вакътилер яшмын ташлап.
Къакъаны ичи болады
Балжибин четенге ошап.

Шо ярлардан артланып
Яшлыгъымны сюргенмен.

Гюзлерин, язбаш йимик,
Къышын, яздай гёргенмен

Энишинден сыргъалап
Арып-талып оьрюнде,
Яшлыгъым эркеленген
Бу Ярланы тёрюнде.

Дюнъяда гёзелликге
Баш болагъан черине.
Шолай гёзел якъ магъа
Энни жансыз гёрюне.

Эсге геле, бавдагъы
Гъайлек тахны уьстюнде,
Атабыз яшларына
Сёйлейгени кюстюне.

«Адамлар къонакълардай,
Геле-гете дюнъягъа.
Мен де гетме герекмен,
Заман етишген магъа.

Юз йыл яшадым, таман
Гъали гетейим рагъат.
Шюкюр болсун худагъа,
Сизден юрек парахат.

Шашып башбавдан чыгъып,
Этмедигиз илыкъ да.
Осдюгюз, гъар биригиз
Герти, адам къылыкъда.

Юз йыл оьмюр сюргенмен
Къавшалып, арып, талып.
Яшагъанман халкъ булан,
Эл булан, тыныш алып.

Сююнчлерден сююнюп,
Оьлген булан оьлгенмен.
Гъар хабагъан ашымны
Елдашыма бёлгенмен.

Яшагъанман яшавда
Ямангъа салмай атым.
Алмагъанман гишини,
Не сёзюн, не налатын.

Сиз де шолар къалар деп
Уллу умут этемен.
Адамлыкъдан чыкъмас деп
Рагъатланып гетемен.

Адамлыкъдан чыкъмагъыз,
Загъмат терде батыгъыз,
Ортакъ ишде бел бюгюп
Эл макътасын атыгъыз!».

Эсимде, атабызны
Лап артда айтгъан сёзю,
Къарап гъар бирибизге,
Сонг, юмгъан эки гёзю.

Эснеп эссиз боламан,
Боюмну бойлап ойлар.
Неге тартмай алдындай
Мени шо къакъа бойлар?

Бар эди бир заманлар
Къуру эдим явунда.
Бу янлар жанлы эди
Атам - анам савунда,

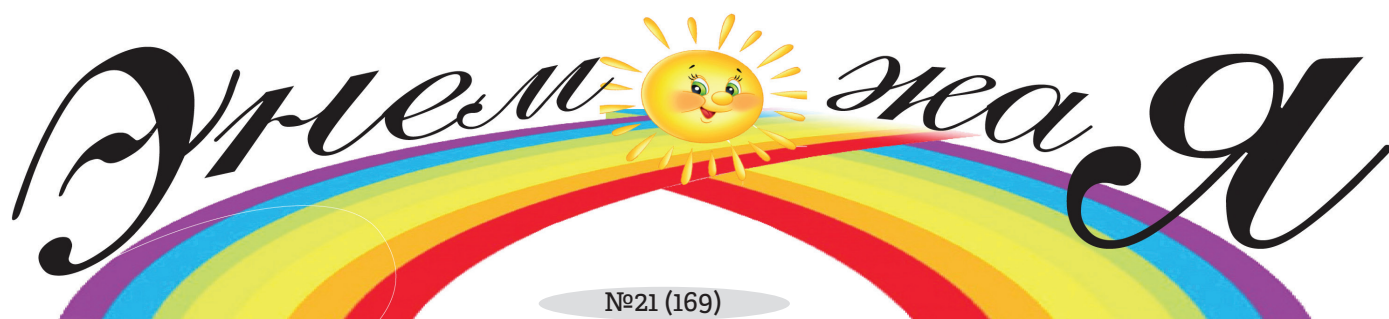
Тереклени башлары
Аврув тийгенде йимик.
Бу якълар ата - анама
Къара гийгенде йимик.

Пашман бир сыры бардай,
Оьлченмеген, бичмеген,
Сайки шо заман гийген,
Къараларын чечмеген.

Эки де Ярдан энни
Яшасам да арекде.
Шонда оьтген яшлыгъым
Яшай бирче юрекде.

Не сюемен шолардан
Ата юртгъа бакъмагъа.
Эки де Яр гюч бере
Къанатларым къакъмагъа.

Адабият бёлук.

№21 (169)

Айланагъа шатлыкъны ва ативлюкню гелтиреген ай

Гечеден сонг гюндюз болагъандай, яздан сонг йа геле. Йылны шо заманын яшлар чы нечик де жанларда, къушларда, гъатта оъсюмлюклерде гёзлей. Ййда исси бола, гечеден эсе гюндюзлени заманы уллу бола. Айлана якъ яшыллыкъдан, чечеклерден, гюллерден тола, яшлар оланы уъстюнден учуп айланагъан гюмелеклерден сюне ва таза гъавада кёп гезейлер. Айланадагъы иссилик оъзенлеге ва сувлагъа да геле, яшлар киринип гёнгюн ачалар.

ЙЙ! Гёресиз, яшлар, шу эки гъарп айланагъа гелтиреген шатлыкъны ва ативлюкню. Ййда

яшланы савлугъун болдурмакъ, тамаша ерлеге бармакъ, юртунгуну айланып геземек учун бары да имканлыкълар бар. Артдагъы вакътилерде школарда да гюндюз турагъан лагерлер ачыла. Яшлар шоларда оюнлардан къайры, оъзю сюеген иш яда спорт булан машгъул болма, билимлерин артдырма, савлугъун бекледирме, оъзлер учун гиччи байрамлар этме, бир ерге экскурсиягъа барма чола табалар.

Яшлар, йылны сиз инг де кёп сюеген заманы гелди, шондан толу кюйде пайдаланыгъыз.

• Адабият

Гебек КЪОНАКЪБИЕВ

Инишме 5 йыл бола

Не тез гетди бу заман,
Инишме беш бола.
Гъар йыл ол оъсе туруп,
Уллу-уллу яш бола.

Сагъа гъали беш бола,
Бармакъларыдай къолну.
Алдыңда кёп ёллар бар,
Сайла бирин беш ёлну.

Юлдузланы да бола,
Лым янагъан беш учу.
Юлдуздай янып тургъун,
Къолунгда болуп гючю.

Аврумайлы оъсюп тур,
Ананга кёмекчи бол.
Къайсы якъгъа барсанг да,
Сагъа ачыкъ болсун ёл!

Оъмюрлю-насибли бол,
Даим сююнуп яша.
Атанг-ананг насибли,
Шолагъа сен де оша.

39 МИНГ ЯШ ЯЛ АЛАЖАКЪ

Дагъыстанны Гъукуматыны Председатели орнунбасары Муслим Телякъавов артда оътгерген жыйында яшланы ял алывуна ва савлугъун бекледирив масъалалагъа къаралды. Шонда биринчи болуп яшлар ял алма герек лагерлени гъалы гъакъда англатыв берди.

Ол билдирген кюйде, бу йыл 229 йилыкъ лагер ишлежек ва шоларда 39 минг яш ял алажакъ. Бу йыл яшланы йилыкъ ял алывунда бир тюрлю алмашынывлар болажакъ. Гъар лагерни оъзюню сайты

болажакъ, шоларда Россияны билим берив министерлигини яшлар ял алагъан кюйню нечик оътгерме гереклиги гъакъындагъы ва шоланы кютюв нечик юрлюгенни гъакъындагъы маълумат-

лар язылажакъ. Демек, шонда язылгъан кюйде ял алыв юрлюмесе, ёлбашчылар жаваплыкъгъа тартылажакъ.

Санитар ва от тюрлюден якълав масъалалагъа да айрыча тергев берилежек.

Дагъыстанны билим берив ва илму министри Ягъия Бучаев билдирген кюйде, «Солнечный берег» деген 120 яшгъа ери булангъы Республика билим берив центр, «Орлёнок», «Костёр» ва «Планета» деген лагерлени ярашдырмакъ ва йилыкъ ял алывгъа гъазирлемек учун 28,6 миллион манат харжлангъан.

4 тюрлю муниципал есликдеги лагер де республиканы еслигине чыккъан.

Тергевлер этилген кюйде, май айны ахырына лагерлени барысы да яшланы къабул этме гъазир.

• ХАЛКЪ АВУЗ

ЯРАТЫВЧУЛУГЪУНДАН

Билсе яхшы айтывлар

Къурдашлар бир-биринден тоймас.

Къурдашлар къыйынлы гюн табулар.

Къурдашдан айырыла бусанг, къошулма ер къой.

Къурдашынг ёкъ буса, изле, бар буса, сакъла.

Къурдашынг учун я борангъа къарама, я къаргъа.

• Чечеген ёммакълар

Яшыл чачларын тутуп,
Чыгъарабыз биз ерден.
Къыш вакътиде Къаркъызгъа
Бурун этебиз сенден.

(пожррМ)

Бир гёлек, эки гёлек,
4,5,6, 10 гёлек.
Гёлеклерингни къоллап,
Долма этмеге герек.

(оппуппаХ)

Къаравул эте
Сейлемей, сёзсюз.
Малны бек сакълай,
Тек оъзю гёзсюз.

(ттириХ)

Гючлю яш

– Мен инг яман яш тюрлюмен,
Атам сен болма гёкюнчлю.
Класгъа менден де артыкъ
Абдулгъамит гелди гючлю.

– Абдулгъамит, шо арыкъ зат,
Бойлугъудай болгъан тарта?
– Гъар дарсда экилер алып,
Сав класны артгъа тарта...

Г. БЕК

Яшланы гёнгю ачылды

Хасавюрт шагъарны яшёрюмлерини ишине къарайгъан комитет гъар йыл 1-нчи июнда яшланы гёнгю ачылгъан шатлыкълар юртегени адатланып къалгъан. Бу йыл да оланы байрам гюнюнде Хасавюртдагъы стадионда уллу жанланы бар эди. Шагъар администрация шагъарлылар учун фестиваль оътгерди.

Стадионну бир боюнда яшланы арасындагъы спорт оюнлар оътгерилди. Мунда олар оъзлени гючюн сынады, айрыча къаст этгенлеге Кубоклар, медаллар ва багъалы савгъатлар берилди.

Аталары хас асгер гъаракатда ортакъчылыкъ этеген яшлар булан бирге, шонда гечингенлени яшларына тергев артыкъ эди. Шо-

лай да етим яшлагъа, яшаву осал агълюдеги леге де кёмеклер этилди. Шагъарны башчысы Корголи Корголиев шолар ишлер янгъыз байрам гюнлерде тюрлю, даим де этилежекни билдирди.

Байрамча гёрюнюшлер шагъарны уллу паркында, «Грозненский» ва «Водник» деген микрорайонларындагъы «Ялово» ва «Фемели»

деген паркларында да оътгерилди. Бары да ерлерде музыка эшитиле, яшлар учун белгилли йыравлар оъзлени пагъмусун гёрсете, тюрлю-тюрлю оюнлар оъ-

гериле, гъатта яшлар аш этив конкурсларда ортакъчылыкъ этме болдулар.

Шулай шатлыкълар яшланы гёнгюн ача ва кёп замангъа эсде къала.

Уллулар да, яшлар да

Гиччи яш оътуп барагъан машинге къол гётере. Машин токътай.

– Агъай, школагъа етишдирсегиз ярамаймы? – деп тилей.

– Мен башгъа янгъа бараман, – дей гъайдавчу.

– Олай буса дагъы да яхшы, – деген охума суймейген гиччипав.

– Атанга нече йыл бола? – деп сорай муаллим Алишкагъа.

– 8 йыл, – дей ол да.

– Сагъа бола 8 йыл чы, – дей яш муаллим.

– Мен тувгъандан сонг болгъан чы ол ата, менден алда ол улан болгъан, – деген Алишка.

Бетни гъазирлеген
Гебек КЪОНАКЪБИЕВ.

konakbiy61@mail.ru

Яшлар бавлары ачылды

Июн айны 2-синде, Буйнакск районну Тёбен Къазаныш юртунда гъалиги заманны талапларына гёре ишленген уллу ва атив бинада бирдагъы янгы яшлар баву ачылды. Санав янындан – бу уьчюнчюсю.

Къазаныш йыл сайын оьсе, дагъы да уллу бола. Бир башы шагъаргъа, бириси де Оьр Къазанышгъа тийген. Узуну 10 чакъырымдан аз тьогьол. Янгы къурулгъан «Энемжая» деген яшлар баву, къазанышлыланы социал

оьсюв тармакъда яшавун яхшылашдыра туруп, федерал, республика программалагъа гёре яшавгъа чыгъарылагъан бирдагъы бир гёрмекли иш.

Яшлар бавуну ачылывунда ортакъчылыкъ этди ва чыгъып

Буйнакск районну Оьр Жюнгютей юртунда мунда яшайгъанлар кёпден къаравуллагъан янгы яшлар бавуну ачылывуна Дагъыстанны Гьукуматыны Председатели А.Абдулмуслимов ва ону узатагъан кёп къонакълар гелдилер. Бу къурулуш «Демография» деген милли проектни оьлчевлеринде кьютюлген.

Оьр Жюнгютейде ачылгъан яшлар баву 60 яшны къабул этмеге болажакъ. Ону ичинде яшлагъа бары да онгайлыкълар, гъатта музыка уью ва физкультура залы бар.

Яшлар бавуну ачылывунда сёйлей туруп, ДР-ни Гьукуматыны Председатели А.Абдулмуслимов Буйнакск районда ачылагъан эки де янгы биналаны пайдаландырыгъа берилмеклиги республикабызда социальный масъаланы чечиливюне байлавлу ишлени бир пайы экенни, шотай масъаланы

яшавгъа чыгъарыгъа Дагъыстанны Башчысы С.Меликов да кёп тергев бакъдырагъанны эсгерди. Бу эки де шатлы агъвалатлар яшланы якълавну Халкъара гюнюне багъышлангъанны да айтды.

Буйнакск район администрацияны башчысыны борчларын кьутеген Гь.Халимбеков оьзюню сёйлевюнде билдиргени йимик, буссагъат районда Къарамахи юртда янгы школаны ва Чиркей юртда бирдагъы яшлар бавуну

сёйледи Дагъыстан Республиканы Гьукуматыны Председателини заместители Абдурагъман Магъмудов, Дагъыстан Республиканы загъмат ва социал якъдан оьсюв министри Магъамматзагъит Кихасуров, Дагъыстан Республиканы Халкъ Жыйыныны Председателини заместители Руслан Ибрагъимов, Дагъыстан Республиканы билим берив министрени 1-нчи заместители Айида Далгъатова, Буйнакск районну администрациясыны аппаратыны начальниги Элдар Гьасанханов.

Бу янгы ачылгъан яшлар бавунда 90 яшгъа ер бар. Идараны абзары, гичи яшлар ойнайгъан, юхлама ятагъан уйлери, ашайгъан уью бек атив мукъуятлы къайдада тизилип онгарылгъан. Гьар тюрлю чаралар оьтгермек учун уллу залы да бар.

Максим ЭСЕНБИЕВ.

ЯНГЫ КИТАП

«Тюрк ва монгол халкъланы поэзиясы ва прозасы»

Россияны милли адабиятын якълайгъан программагъа гёре, 2 йылда бир керен Москвада тюрлю-тюрлю миллетлени вакиллерини асарлары антология этилип чыгъарыла. Бираз алда Бирикген гуманитар издательствода «Тюрк ва монгол халкъланы поэзиясы ва прозасы» деген гезикли антология чыкъды. Шонда къумукълардан Дагъыстанны халкъ шаирлери ва язывчулары Агъмат Жачаевни, Шейит-Ханум Алишевани, Багъавутдин Гьажиевни, Гебек Кьонакъбиевни, шотай да Бадрутдин Магъамматовну, Агъмат Устархановну, Яраш Бийдуллаевни, Супиянат Мамаевани ва Багъавутдин Самадовну асарлары ерлешдирилген. Инг де тамашасы, антологияда ерлешдирилген асарлар орус тил булан янаша ана тилде де бериле.

Шо китапны малим этив Москвада Къызыл майданда китап фестиваль булан бирге оьтгериле ва язывчуланы, шаирлени, художниклени, музыкантланы, тиллени ахтарывчуларын къуршай. Бу антологияда ерлешдирилген 18 милли тилдеги 1991-нчи йылдан сонг язылгъан асарланы инг де бажарывлу таржумачылар гёчюрген.

Бизин маълумат.

• Халкъ авуз яратывчулугъундан

«Мен де бир кюй билгенмен...»

Бир тул къатынны бир уланы болгъан. Шо яш бир экмекни ярытысын къолуна альш чыгъа болгъан. Анасы яшны эбинден гелип болмай экмекни юккъа, чапелек йимик этип тастымалгъа чырмап къоягъан бола. Яш ач болуп экмек алмагъа къараса, олар чапелек йимик. Ол сав бир чапелекни бюккел-бюккел къойнуна салып шулай йырлагъан:

Анам да бир кюй билген,
Экмекни юкъгъа этеген.
Мен де бир кюй билгенмен,
Бюккел, тыгъып гетеген.

Абдулгъаким ГЪАЖИЕВ.

СЛУЖБА ПО КОНТРАКТУ НОВЫЕ УСЛОВИЯ

Выплаты
от 1,5 млн ₽*

Зарплата
от 210 тыс ₽

500 т.р. – РД, +500 – РД через Полк резерва,
400 т.р. – РФ, от 100 до 400 т.р. – от муниципалитета

117 фед.
номер

Пункт отбора по РД
8 (989) 484-69-95

УЧРЕДИТЕЛЬ:

АГЕНТСТВО ИНФОРМАЦИИ
И ПЕЧАТИ РЕСПУБЛИКИ ДАГЕСТАН

«ЭТНОМЕДИАХОЛДИНГ «ДАГЕСТАН»

ПРИЁМНАЯ: ТЕЛ./FAX - 66 00 25

Главный редактор

Г.А. КОНАКБЕВ
8 928 969 60 39

Газета зарегистрирована Управлением Федеральной службы по надзору в сфере связи, информационных технологий и массовых коммуникаций по Республике Дагестан 21 мая 2019 года. Регистрационный номер ПИ №» ТУ05-00430.

Позиция редакции может не совпадать с точкой зрения авторов, которые несут ответственность за достоверность и объективность представленных для публикации материалов. Рукописи не рецензируются и не возвращаются. При перепечатке материалов газеты ссылка на «ЕЛДАШ» обязательна.

Адрес редакции и издателя: 367018, Республика Дагестан, Махачкала, пр. Насрутдинова 1 а
Адреса сайта: www.yoldash.ru, e-mail: yoldash@etnomediadag.ru (для офиц. переписки)

Заместитель гл. редактора К. Казимов. 8 928 238 18 86

Редактора отделов:

К. Караев – отд. экономики и экологии 8 988-449-73-27 Karaev.51@mail.ru

П. Хайбуллаева – отд. правовых проблем, семьи и здоровья bike-1970@mail.ru

Н. Байбулатов – отд. молодежи, образования, религии и спорта 8 928-836-44-79 nasrulla_mali.ru

П. Бекева – отд. общественной жизни 8 903-481-03-81 bekeeva.1980@mail.ru

Корреспондент:

Я. Бийдуллаев – 8 960-419-02-73 iarash@bk.ru

12+

Газета «Елдаш» отпечатана в типографии ООО «Феникс-пресс», Республика Дагестан, Шамилский р-он, с. Хебда, ул. Сураката Асиятлоева, д. 1

По вопросам качества печати обращаться в типографию ООО Издательство «Феникс-пресс». Время подписания в печать -18.30, фактическое - 20.00

Ответственный секретарь
Н. АЛБАСХАНОВА

e-mail: eldash1917@mail.ru
подписной индекс на год: ПБ-429
Газета выходит 48 раз в году
Тираж 2874 экз. Цена - свободная
Заказ № _____